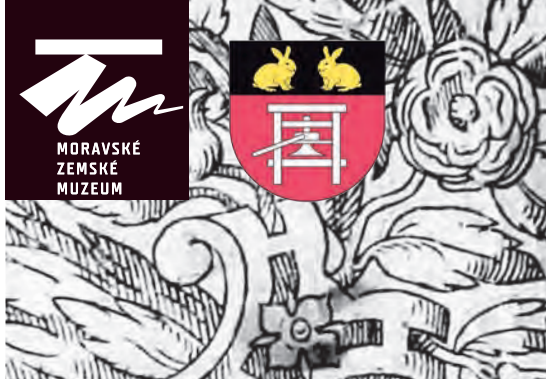

ZA KRALICKOU DO KRALIC aneb 400. výročí Bible kralické

ZA KRALICKOU DO KRALIC

ANEB

400. VÝROČÍ BIBLE KRALICKÉ

Kap. XLVIII. EZECHIEL. Vyšelánj města.

AUTORI:

JIRÍ MITÁČEK

ELIŠKA BATOVA

HANA BOČKOVÁ

SIXTUS BOLOM-KOTARI

ROBERT DITTMAN

MIROSLAVA FÜROVÁ

MARTA KERKOVSKÁ

MILOŠ KLÁTIK

TOMÁŠ KNOZ

JAN KUMPERA

PATRIK LÍBAL

MARTIN PRUDKY

JAN ROSKOVEC

PETR TURECKÝ

VIKTOR VELEK

K VYDÁNÍ PŘIPRAVIL:

JIRÍ MITÁČEK

BRNO 2013

Kniha vyšla ve spolupráci s obcí Kralice nad Oslavou.

Recenzovali:

Doc. PhDr. Tomáš Petráček, Ph.D., Th.D.

Mgr. Petr Zemek, Th.D.

© Texty: Eliška Baťová, Hana Bočková, Sixtus Bolom-Kotari, Robert Dittman,
Miroslava Fůrová, Marta Keřkovská, Miloš Klátik, Tomáš Knoz,
Jan Kumpera, Patrik Líbal, Jiří Mitáček, Martin Prudký,
Jan Roskovec, Petr Turecký, Viktor Velek

© Editor Jiří Mitáček

ISBN 978-80-7028-409-4

JAK KRALIČTÍ VYKLÁDAJÍ STARÝ ZÁKON

Martin Prudký

Úkolem této kapitoly je představit podobu a funkci výkladového aparátu kralické *Šestidílk*y, podat charakteristiku typů jeho poznámek a nastínit jejich teologický profil.

Tradičním jednoslovným názvem *Šestidílk*a zde označuji původní vydání tzv. *Bible Kralické* v šesti svazcích, tedy *Bibli české díl první: Totiž Patery Knihy Mojžišovy, v nově vydané 1579* a následující svazky, tj. díl druhý až šestý z let 1580, 1582, 1587, 1588 a 1594. Údaje jsou zpracovány a citáty převzaty z vydání faksimile (Paderborn 1995). U citátů z Kralických poznámek odkazují k příslušným biblickým místům.

Ve výkladu se zaměříme pouze na oblast Starého zákona – výklady Nového zákona pojednává samostatně Jan Roskovec v další kapitole. Oddělené představení výkladů obou částí biblického kánonu – Starého a Nového zákona – má v tomto případě nejen dobré důvody praktické, dané již ohledem na rozsah látek, ale i věcné. Jestliže pro novozákonní texty celkem samozřejmě a bezprostředně platí, že mluví o Kristu, o evangeliu a o různých otázkách života křesťanské církve, a nikoho tedy nemůže udivovat, když jsou v tomto smyslu vykládány a aktuálně interpretovány, u textů starozákonních tato samozřejmost a bezprostřednost neplatí. Jsou to sice texty, které křesťanská církev od počátku s naprostou samozřejmostí užívá jako své Písmo svaté a na jeho základě rozpoznává v příběhu Ježíše z Nazareta zaslíbeného Mesiáše, tedy Krista (1K 15,3–4; Mt 1,22; 4,12–16 aj.), současně si je však dobře vědoma toho, že se přitom jedná o specifické pochopení a o nový výklad „Zákona a Proroků“ (srv. Lk 24,27.44–45). Proto i v kralické *Šestidílk*e výklady starozákonních textů obsahují nejen řadu jevů, které jsou zcela analogické typu poznámek k Novému zákonu (glosy a poznámky textové, jazykové, věcně faktografické či kontextově informativní), ale vykazují i jevy specifické, zejména věcné „přeznačování“ biblických motivů pomocí tradiční typologie či alegorie, nebo příležitostná upozornění na vícevrstevnost textu, u něhož je třeba rozlišovat doslovný význam (tzv. „litérní“) a význam „duchovní“, zejména christologický či aktuálně eklesiologický.

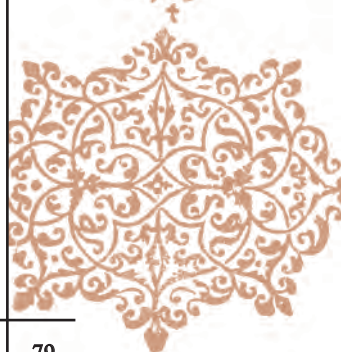
Šestidílk – celek překladu a aparátu

Nejprve je na místě stručně uvést, o čem je řeč, mluvíme-li o výkladech *Šestidílk*y. Narozdíl od podoby *Bible kralické*, jak ji známe z novodobých jednosvazkových vydání, a narozdíl od řady nových překladů Písma (například českého Ekumenického překladu nebo Bible pro 21. století) obsahuje *Šesti-*

ZA KRALICKOU
DO KRALIC
ANEB 400. VÝROČÍ
BIBLE KRALICKÉ

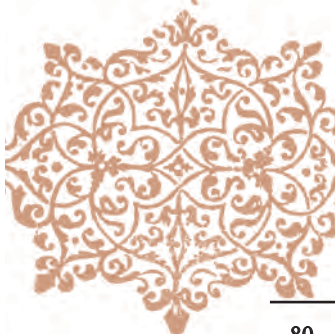
EZECHIEL
od strany Polednj čtyř
hra/a brány tři : brána
dna/ brána Zacharow
bulonowa gedna:
frany Západnj čtyř tish
/ brány gegich tři : brá
a/ brána Aisferowa ged
nowa gedna:
oleť osinnácti tisýc loke
t města od dnešního dne
Hospodin tam
přebývá.

st napřed ro kapitolé 45. ro 46. ro 47. ro 1
speřádání rořech pokolení: tde křesť (y)
hij to vřádání: Zežojm hram a gal
ch stupních, řádích, a porostáných, qaf
r. 12. b. 13.) speřádání tlu. A tlem
i, tly, a galynteli roymalleným obyčej
po Báh posavil, řájet se : ale rotom p
řávnat: (1 Ro. 7. 3. 20.) a f toma a
Dale přerok čij
reidění vřádání: je město byti čtro, rym
roij ro kap: 42. 15. 16. ro 45. 2) Ze
jsem vřela tři (ro: 31.) a to pro vřád
Grujalena rořechním jaderřivým /
roalný přístup byti: tde aby ta řáfil: ed
a Abrahamem ro řádlořroř, nevěřím ři
tj y řrořtému Janu ro řárořny (31. 61.
S tlemi pak řd. i rořtjy: řály, a řály: y
měřte přelýmaaj. Báh gest/a qich neopu
řionán řroř: (31. 38. 8. 20.) přerok to
ho měřte: řen řyřil měř byti: je
gest měřte ro něm j. Hra
řrořit přerý
roř: Čroř
31.)

ANEB 400. VÝROČÍ
BIBLE KRALICKÉ

EZECHIE
 5 od strany Poslednj čtyř
 mje/a brány tři: brána
 jedna/ brána Zachare
 abulonowa gedna:
 6 strany Šapadnj čtyř t
 a/ brány gegich tři: br
 na/ brána Asferowa ge
 ljinowa gedna:
 7 koleť osmnácti tisýc lok
 pať města od dněsňho d
 8 Hospodin tam
 přebývá.

[illegible]

dílka kromě biblického textu, který byl s velkou pečlivostí nově přeložen do češtiny, ještě podpůrný poznámkový aparát, a to ve značném rozsahu a členité struktuře. Z moderních českých překladů má obdobný způsob zpracování Český katolický překlad, Jeruzalémská bible a Český studijní překlad. Rozsah tohoto aparátu a doprovodných textů se u *Šestidílk*y celkově téměř blíží rozsahu samotného textu bible. Proporce textu a aparátu ovšem nejsou v celém díle rovnoměrné, existují velké rozdíly jak mezi jednotlivými knihami Písma, tak i v rámci jednotlivých knih a jejich kapitol.

System tohoto aparátu je v celém šestisvazkovém díle proveden jednotně a spoluvytváří mimořádnou hodnotu *Bible kralické*, která je právě pro tuto svou výbavu nejen jedním z řady překladů Písma do češtiny, nýbrž komplexním kompendiem pro písmáckou práci, bohatě vybavenou příručkou pro soustavné studium a praktické užívání bible v životě církve. *Šestidílka* tak zájemcům o bibli nabízí mnohem více než jen text ke čtení.

PŘEDMLUVY

Základní určení svého díla vyjadřují vydavatelé ve dvou předmluvách prvního dílu. První z nich je autorizována „staršími Jednoty bratrské“ a vyjadřuje tím oficiální vazbu tohoto edičního počínu na Jednotu bratrskou. Z jejího názvu je patrné, že edice má sloužit „*Kněžím a správcům lidu Páně, těm kteříž Českým jazykem služby Boží v lidu jeho konají*“, neboť všechna práce služebníků církve se má spravovat „*jistou vůlí Boží*“, a k tomu je potřebí „*míti text Písem svatých tak vyložený a zpravený, aby se jemu dobře rozuměti mohlo*“.

Ovšem vzdělávání v Písmu je třeba každému křesťanu. Proto následuje ještě druhá předmluva určená každému „*upřímému a pobožnému čtenáři*“, a ta kromě zdůraznění zásadní role Písma (specificky právě také Starého zákona) pro život církve i pro každého křesťana podrobně uvádí, jak je nový překlad a jeho výkladový aparát zpracován, čím je pro čtenáře vybaven a jak je vhodné je užívat:

„Není o tom žádné pochybnosti, pobožný čtenáři, že Bůh věčný a Otec Pána našeho Ježíše Krista pro čest a slávu svou i hojně vzdělání církve, lidu svého vyvoleného, knihy Zákona starého hned od počátku skrze Mojžíše a potomky jeho až do dnů Kristových, a tak i do těchto našich časů posledních, v jazyku hebrejském, jímž sepsány sou, předivně dochovati ráčil. A že všech věků, v rozličných národech i jazycích, věrní učitelé církve z týchž knih jako z studnice pravé a nejhojnější vodu živou vážili, dostatečnou zprávu a naučení spasitedlná odtud brali, ano i pro jiné, zvláště prostější, jakž kdy potřebí bylo a Pán Bůh jim udíleti ráčil, je vykládali a vysvětlovali. Neb jistotně věděli, že odkud jinud žádný člověk při pravé Boží počtě a při užívání svého spasení (v kterýchžto dvou věcech všecken grunt náboženství pravého stojí) místněji a bezpečněji zpraven a vyučen býti nemůže, než z knih Božího zákona.“

ÚVODY KNIH A PŘEHLEDY LÁTEK

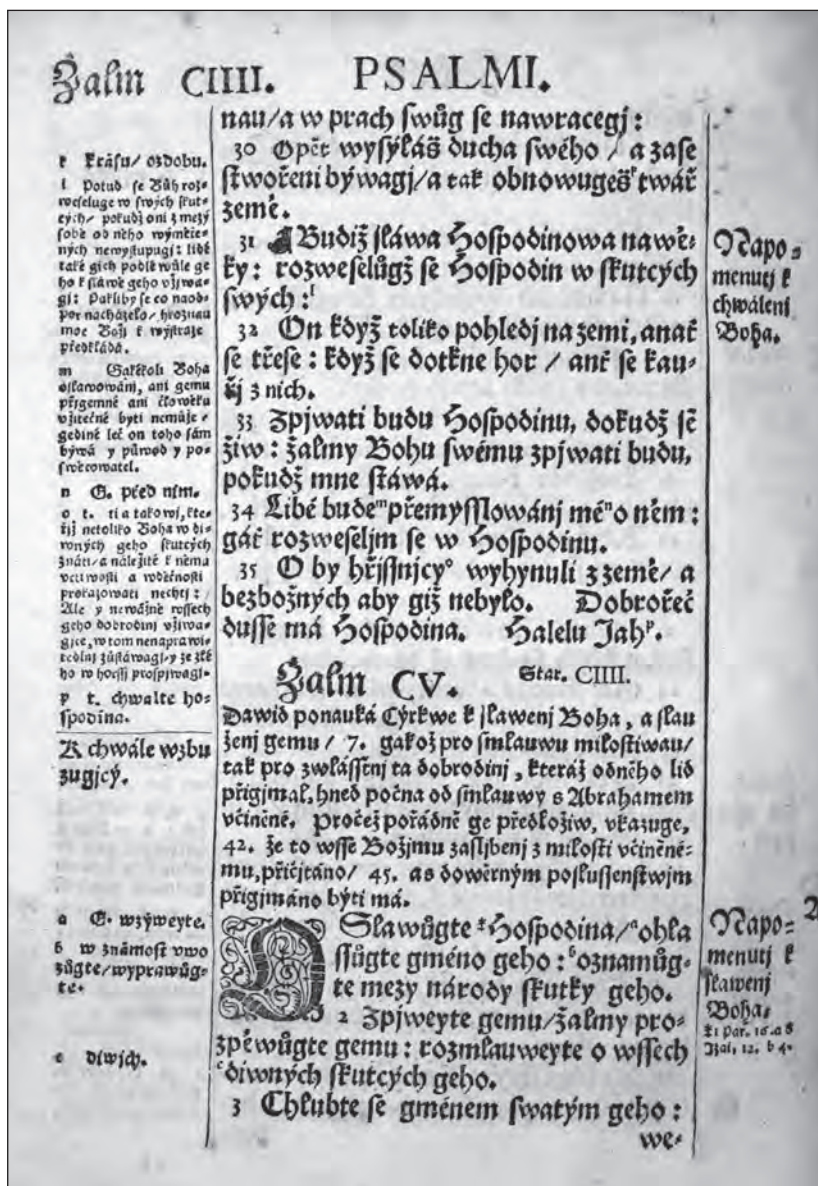
Biblický text je v *Šestidíle* průběžně opatřen několika typy orientačních informací, komentářů a poznámek (viz ilustrace tiskových stran s texty Exodus 2.21–3.4 a Žalm 104.29–105.3).

Před první kapitolou každé knihy se nabízí orientační přehled látek celé příslušné knihy. Například První kniha Mojžíšova je nadešpsána a uvedena takto:

BIBLE KRALICKÉ

Bůh ze
 své mluvy
 k Moř. o
 vysvobo-
 zení svou
 svého.

82

Fotografie tiskové strany Šestidílký s textem Ž 104,29–105,3. Bibli české díl třetí v nově vydaný. s. I. 1579. Foto Martin Prudký.

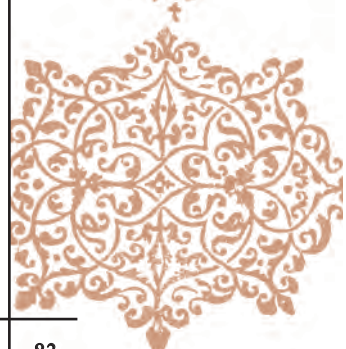
PŘEHLEDY A REJSTŘÍKY

První a poslední ze svazků *Šestidílký* jsou doplněny rejstříky či přehledovými tabulkami s pomocnými informacemi. V prvním svazku, pěti Knihách Mojžíšových, tak po textu knihy Deuteronomium následuje tabulkový přehled výroků zákona, který nese výmluvný název: „Rozdělení Zákona Božího a věci v něm se zdržujících poznamenání zavřené v pěti tabulích níže položených,

ZA KRALICKOU
DO KRALIC
ANEB 400. VÝROČÍ
BIBLE KRALICKÉ

EZECHIEL
od strany Poslednj čtyř
hra/a brány tři: brána
dna/ brána Zacharov
bulonowa gedna:
hrany Západnj čtyř tish
/ brány gegich tři: brá
a/ brána Aisferowa ged
nowa gedna:
olek osinnácti tisýc loke
at města od dnešního dne
Hospodin tam
přebývá.

ot napřed ro kapitolé 45. ro 46. ro 47. o i
speřádání rořech pokolenj: kde křesť (y
hij) to vřádná: Že Božim hrany a gal
řich stupněch, řádků, a poroků, gako
r. 12. b. 13.) spřádání slu Arom
i, 14.) a galkněti roymělením obyčej
po Báh postavil, řádky se: ale rotom p
řádků: (1 Ro. 7. 3. 20.) a k tomu a
řádků: Dale přerok čim j
rovidění vřádná: je mžto byti čim, rym
roly ro kap: 42. 15. 16. ro 45. 2) Že
jsem vřla tři (ro. 31.) a to pro vřádná
Grujalena rořechněm jaderřivým /
rožný p. řádky byti, tak aby tu řádky ed
a Abrahamem ro řádkověti, nevěřim řá
kij y vřádná Janu ro řádkověti (31. 6.)
Gřemí pak řá. řádky, řádky, a řádky:
město přelýma. Báh gess, a gich neopu
řádná řádky: (31. 3. 8. 20.) přerok to
ho města: ten řádky měl byti: je
gess města ro něm j. Hra
řádky přelý
ro. 31. 3.)
31.)

ANEB 400. VÝROČÍ
BIBLE KRALICKÉ

EZECHIE
 5 od strany Polednj čtyř
 mje/a brány tři : brá
 gedna/ brána Izachare
 abulonowa gedna:
 6 strany Šapadnj čtyř t
 a/ brány gegich tři : bu
 na/brána Naserowa ge
 ljinowa gedna:
 7 koleť osmnácti tisýc lok
 pať místa od dnešního d
 8 Hospodin tam
 přebývá.

[illegible]

*aby z toho čtenář pobožný k snadšímu jeho jakž vyrozumění, tak i zpamatování
a čehož by kdy potřeboval nalezení, pomoc míti mohl.“*

Následující tabulky pak v systematicky utříděném přehledu nabízejí právní ustanovení podle tří hlavních kategorií, které jsou popsány takto:

„Zákon Boží skrze Mojžíše lidu Izraelskému vydaný dělí se na troje příkázání:

I. Mravná, kteráž ukazují, jak se jeden každý chovati má, předně ku Pánu Bohu, a potom i k bližnímu světu. K nimž i pohružky pomsty Boží spravedlivé a zatracení věčného připojeny sou, z něhož věřící skrze Krista jsou vysvobozeni.

II. Církevní neb figurná, to jest k náboženství přináležející, v nichž se oznamuje pravá Boží pocta těmi figúrami a ceremoniemi vyznamenaná. Jimiž Bůh lid Izraelský v náboženství pravém cvičil, a pod tím jakož pomstu pro nevyplnění přikázání mravných, tak i budoucí z ní skrze Krista vysvobození ukázal.

III. Soudná, kteráž k řádu neb správě světské přináležejí, a práva při trestání hřešících vrchnosti vyměřují.

Ta pak všechna přikázání, jakož od Boha na rozličných místech rozličných časův jsou vydávána, takž i od Mojžíše porůznu sou zapsána. Kteráž podle tohoto níže položeného poznamenání na jisté částky rozdělena a v pořádnost uvedena, i snáze v paměti obsažena býti mohou.“

Na konci 6. dílu, tedy svazku Nového zákona, je připojen registr perikop, tj. biblických oddílů příslušných pro jednotlivé neděle a svátky církevního roku (včetně svátků některých svatých). Tato příloha zřetelně dokumentuje, že místem čtení a výkladu Písma je pro kralické editory bohoslužebný život církve (viz též výše, předmluva *Kněžím a správcům lidu Páně* v prvním díle). Komplementárním dokladem této praxe užívání biblických textů v Jednotě bratrské jsou dochované postily jejích kazatelů a představitelů (podle Josefa Smolíka).

CHARAKTERISTIKA VÝKLADOVÝCH POZNÁMEK

Poznámky a glosy, zejména výkladové a interpretační poznámky na vnějším okraji tiskových stran, jsou vedle pečlivě tříbeného překladu biblického textu hlavní doménou, v níž se uplatňuje odborná úroveň i teologický profil *Šestidítky*. Přitom je třeba zdůraznit, že tento aparát tvoří s textem překladu nedílný celek a že právě v této podobě strukturovaného celku je vyjádřeno bohatství pochopení a znalosti Písma, které je těžko vyjádřit pouze v jedné rovině textu, v jednoznačném a srozumitelném překladu.

Tímto způsobem provedení *Šestidílka* následuje některá zahraniční vydání bible, která jsou zpracována obdobným způsobem. Nejbližším vzorem bylo tvůrcům zřejmě vydání Tremelliova překladu Starého zákona do latiny (1575–1579 ve Frankfurtu nad Mohanem), které v době příprav *Šestidílk*y patřilo nejen k nejnovějším a nejlépe provedeným publikacím tohoto typu, nýbrž bylo překladatelům Kralické také blízké vazbou autora na konfesijně spřízněný Heidelberg. K Tremelliovu překladu Starého zákona (celkem 5 svazků, včetně apokryfů) byl v pozdějších edicích přiřazován také jeho překlad Nového zákona, který vyšel nejprve samostatně v roce 1569 (v některých vydáních je ovšem pro Nový zákon použit překlad Bezův, viz Robert Dittmann).

ANEB 400. VÝROČÍ
BIBLE KRALICKÉ

EZECHIE
 5. od strany Poslednj čty
 mje/a brány tři : brán
 gedna/ brána Izachare
 babulonowa gedna:
 6. strany Šapadnj čtyř t
 a/ brány gegich tři : bu
 na/ brána Naserowa ge
 ljmowa gedna:
 7. koleť osmnácti tisýc kot
 pať msta od dnešního d
 8. Hospodin tam
 přebývá.

10. 11. napřed to kardinále 45. 10. 46. v 47.
 o posvácení všech pojetím, kde křesť.
 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836.

Vysvětlení věcně nejasných míst však Kraličtí nehledají jen ve znalosti vnější faktografie „světa za textem“, nýbrž mnohem častěji v rámci „světa Písma“. Jejich objasňující glosy jsou v těchto případech založeny na intertextualitě synchronně chápaného biblického kánonu, jenž je jako celek i ve všech svých součástech chápán jako jednotné, nerozporné svědectví evangelia (v jednotě Starého i Nového zákona). Proto je nejen možné, ale přímo nutné vykládat vzájemně související biblická místa souladně a jejich případná napětí ve výkladu odstraňovat. Běží zde o uplatňování známé zásady formálního principu reformační teologie, jak byla shrnuta do teze *Scriptura sacra sui ipsius interpres* („Písmo svaté vykládá samo sebe“), v praktickém výkladu konkrétních textů.

Tak je například nespecifický údaj času ve větě „*stalo se pak po mnohých časích*“ v Ex 2,23 na základě vnitrobiblických souvislostí faktograficky vyjasněn poznámkou (viz ukázka, index t): „*Po čtyřiceti téměř letech, jakž se rozuměti může z Sk 7,31 a Ex 7,7 nebo tak dlouho byl u tchána svého.*“ V tomto případě je dobré vzít v úvahu, že právě údaj „čtyřiceti let“ není údajem nahodilým, nýbrž představuje specifickou figuru „naplněného času“. Kromě jiných souvislostí, kde je hodně užívána (například v kontextu pokání, postu, obrácení a nápravy, srv. Ex 16,35; Nu 14,33–34; 32,13; Joz 5,6; Ž 95,10; Ez 29,12 aj.), označuje tato figura v knize Soudců či v příbězích krále Davida lhuť pokojné vlády, což je pro daný verš důležitá souvislost (Sd 3,11; 5,31; 8,28; 2S 5,4 aj.).

Kralickým přitom velice záleží na tom, aby si i v těchto „faktografických“ údajích písmák osvojoval přesná slova, jak jsou v bibli užívána. Proto v biblickém textu neinterpretují některé specifické údaje a nepřevádějí je na současnou terminologii, jak to činí některé starší české překlady. Tuto tendenci lze sledovat například u hebrejských pojmů pro chronologické údaje, míry, váhy. Na vztahu těchto poznámek k textu a vice versa se ukazují možnosti, výhody i význam „hypertextového“ zpracování Písma, které čtenáři nenabízí „jednovrstvený“ text, nýbrž soustavu přeloženého textu a výkladových poznámek k němu. V tomto systému není mírná „cizost“ přeloženého textu na překážku, protože je vyvážena informacemi v poznámkách, které nabízejí variantní možnosti překladu nebo výklad, souvislosti a interpretaci. Vysvětlujícími glossami přitom není zatěžován samotný text překladu, který tak může usilovat o velkou míru přesnosti a věrnosti.

Například v Za 7,1 se uvádí, že čtvrtého roku Dareia krále se stalo slovo Hospodinovo k Zachariášovi. U této události je přímo v textu uvedena datace s přesností na den: stalo se to „*čtvrtého dne měsíce devátého, kterýž jest Kislef*“. Narodil od Melantrišky, která údaj o měsíci ve svém překladu interpretačně převádí na náš český kalendář („*měsíce devátého, kterýž jest prosinec*“), uvádí Šestidílka hebrejské jméno devátého měsíce (Kislef) a až v poznámce vysvětluje jeho vztah k našemu kalendáři (*totiž měsíce Listopadu*).

I na takto drobném údaji se projevuje, s jakou pečlivostí Kraličtí překladatelé usilovali o přesnost biblického textu a s jakou důsledností vyčleňovali vysvětlení a interpretující převody z překladu do poznámek. Čtenář Písma je tímto způsobem soustavně veden k tomu, aby se cvičil ve svérázu biblické dikce a osvojoval si „svět Písma“ v jeho svébytnosti. Překlad biblického textu si v tomto pojetí může dovolit větší míru přesnosti a může tře-

ba působit i mírně cize – je únosný právě proto, že je opatřen výkladovým aparátem, který zabezpečuje srozumitelnost a spojení se světem čtenáře. Nepřímým dokladem této promyšlené koncepce je její pozdější přestavba, k níž došlo, když se Jednota rozhodla vydat překlad Písma bez poznámek v jednosvazkovém vydání (edice v příručním formátu bez poznámek roku 1596, podruhé pak větším tiskem, též bez poznámek, roku 1613). V těchto vydáních Bible kralické byly v zájmu srozumitelnosti do překladu na řadě míst zaneseny právě ony srozumitelnější varianty tištěné v *Šestidílce* jako vysvětlení v aparátu na okraji.

Jazykové

Pro Jana Blahoslava a generaci bohoslovců Jednoty, z nichž byl vytvořen tým překladatelů, bylo již samozřejmé, že měli důkladné teologické vzdělání. K němu patřil nejen obecný přehled, jak jej nabízel rozvoj vědění v éře humanismu, nýbrž především solidní vzdělání v reformační teologii, často spojené se zahraničními studijními pobyty na důležitých univerzitách center reformace (Wittenberk, Basilej, Heidelberg aj.). Pro biblistiku a pro práci překladatelskou byla v této době již standardem pokročilejší průprava filologická, která kromě latiny zahrnovala také řečtinu a hebrejštinu, výjimečně i další starověké jazyky (aramejštinu, syrštinu).

Z hlediska našeho tématu můžeme nechat otevřenou otázku zda či naopak je překlad *Šestidílk*y ryze vlastním překladem z původních jazyků či „jen“ revizí dřívějších českých překladů. Je evidentní, že jak text překladu, tak poznámkový aparát dbá na původní znění a na starověké překlady, včetně dostupných různocnění, a v překladu i ve výkladových poznámkách usiluje o vyjádření smyslu hebrejského textu. Na řadě míst, kde se s ohledem na srozumitelnost a hladkost překladu do češtiny Kraličtí rozhodují mírně parafrázovat, uvádějí v poznámkovém aparátu doslovný překlad; ten by při uplatnění v textu mohl zbytečně rušit, jako glosa je však užitečným upřesněním.

Například v příběhu Jákoba, který se svými manželkami a vlastními stády tajně prchá od svého tchána Lábanu, kde pobýval řadu let, je rozhodující moment rozchodu přeložen hladce a neproblematicky: „*A Jákob tajně ušel od Lábanu Syrského, neoznámiv mu, že jde pryč*“ (Gn 31,20). U slovesné fráze, jež je volnou parafrází podle smyslu, je poznámka:

„*H. ukradl srdce. Totiž: neotevřel srdce a úmyslu svého Lábanovi.*“

Doslovné uvedení tohoto metaforického výrazu je v daném kontextu důležité, neboť sloveso „ukrást“ zaznívá také v bezprostředně předchozím verši: „*Lában pak byl odšel, aby stříhl ovce své. I ukradla Ráchel modly, kteréž měl otec její*“ (Gn 31,19). Čtenář Písma je tak poznámkou upozorněn na souvislost jednání Jákoba a Ráchel, kterou překlad narozdíl od původního znění nevyjadřuje.

Podobně zachycuje *Šestidílka* v poznámkách specifickou dikci hebrejského textu, která třeba pomocí slovní hříčky zvýrazňuje určitý motiv, který má souvislost s ostatními danostmi vyprávění. Například u „*červené krmě*“, tj. označení onoho zvláštního jídla, kterého se lačný Ezau domáhá na Jákobovi (Gn 25,30), je v poznámce uvedena a vysvětlena podivná formulace původního znění: „*H. ryšavé ryšavé, t. velmi hrubé ryšavé.*“ Je to totiž

ZA KRALICKOU DO KRALIC

ANEB 400. VÝROČÍ

BIBLE KRALICKÉ

EZECHIEL
od strany Polednj čtyř
hra/a brány tři: brána
dna/ brána Zacharow
bulonowa gedna:
strany Západnj čtyř tish
/ brány gegich tři: brá
a/ brána Aisferowa ged
nowa gedna:
oleť osinnácti tisýc loke
t města od dnešního dne
Hospodin tam
přebývá.

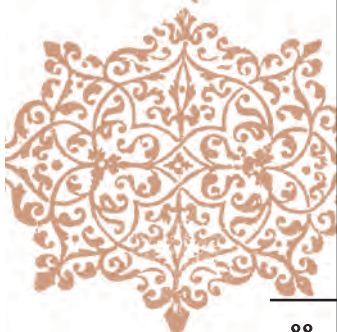
of napřed ro kapitolé 45. ro 46. ro 47. ro 1
speřádání rošlech pokolení: tde ktere sy
hmj to vřágáno: Ze Sojm hram a gal
ch stupnich, řádich, a porokáných: gafo
r. 12. b. 13.) speřádání šlu Arom
1. 14.) a gahmfoli rosmášením obyčej
po šlu rošavil, řáti se: ale rotom p
řávati: (1 Ro. 7. d. 20.) a f rota a
Dale přerok čim j
rošední vřágáno: je město byti štro. ro
roly ro kap: 42. 15. 16. ro 45. 2.) Ze
jsem vřá tti (ro. 31.) a to pro vřág
Grujalena rošlechím jaderšivým /
rošluj přáup byti: tde aby ta řáti. ed
a Abrahamem ro řálovořej nevěřím ři
tj y řvotému Janu ro šgerocny (31. d. 1
Štění pak řd. i rošijy řály, a řály y
měste přelýmaaj. šlu gest a qich neopu
řonám řvot: (1. 38. d. 20.) přerok to
ho město: ten řtýl měl byti: je
gest město ro něm j. Ho
řvot přelý
ro. 31.)
†

ANEB 400. VÝROČÍ
BIBLE KRALICKÉ

EZECHIE
 5 od strany Polednj čtyř
 mje/a brány tři : brán
 gedna/ brána Izachare
 babulonowa gedna:
 6 strany Šapadnj čtyř t
 a/ brány gegich tři : bu
 na/brána Naserowa ge
 ljinowa gedna:
 7 koleť osmnácti tisýc lok
 pať místa od dnešního d
 8 Hospodin tam
 přebývá.

10. **ro**z. napřed ro křesťole 45. ro 46. ro 47.
 e o sježdění ršlech pšestěj. kře kře
 11. **o** tñj to vřkážo: že dojm žejm a
 sřech stupňch, řádch, a poroždějch. 40.
 12. b. 13. sježdění tñu. 21.
 13. **e**ř. 14. a gřevněl ropmnělým obo
 14. **o** hō Báh pšavřel, řájeť se z ale roto
 15. **o** křesťole: (1 Ro. 7. 3. 20.) a k tom.
 16. **o** Dále přerok tñu
 17. **o** roviděj vřžděno: že mēdo byti čer.
 18. **o** např. ro kře 42. 15. 16. ro 45. 2.
 19. **o** řáděm vřla tñi (vřeř 31.) a to pro
 20. **o** Geruclaně rořechēm jāděpřevřm
 21. **o** ře rosluj přřup byti: tak aby ru přřř.
 22. **o** Abrahámem ro křalovřřej neřevř
 23. **o** řáděj vřřeřeřa Jona ro řevřevř (21.
 24. **o** 2. Stěm pš řd. j vřřejř řály, a řa
 25. **o** m mēře přřčy māj. Báh řevř a řich ne
 26. **o** řevřeř řevř (21. 1. 23. 6. 20.) přřčej
 27. **o** mēře čm řyřul mēř byti je
 28. **o** řevř mēřo ro němž řevř
 29. **o** řevř přřčy
 30. **o** řevř. řevř.
 31. **o**

důležité pro pochopení významu, který má v dané souvislosti až lakonické konstatování, jež tvoří finále tohoto verše – „*Protož nazváno jest jméno jeho Edom*“ (Gn 25,30b; srov. Gn 36,8b). U jména Edom je pak samozřejmě také nutno nepřehlédnout stručnou vysvětlující poznámku: „*totiž: ryšavý*.“ Terminologie zvláštního pokrmu a jméno lačné postavy, která za něj ochotně „všechno dá“, tak mají v aparátu *Šestidítky* pro čtenáře zachycenu důležitou sémantickou vazbu, kterou vyjadřuje asociační slovní hříčka v hebrejském znění.

Tím jsme již otevřeli velkou a svébytnou problematiku, která už od starověku zaměstnává překladatele biblických textů – převod či překlad vlastních jmen. Vlastní jména jsou totiž často tvořena z apelativního základu a jejich významový aspekt se v biblických látkách nezdědka uplatňuje jako motiv. K nejnázornějším příkladům patří příběhy, v nichž v souvislosti se zápletkou dochází k výslovnému přejmenování hlavní postavy – třeba „Jákoab“ (v poznámce *Šestidílk*y ke Gn 25,26: „*Jákoab, totiž rukou patu držící*“) je v kontextu svého zápasu o požehnání u potoku Jabok přejmenován termínem „Izrael“ (v poznámce při Gn 32,28: „*Jákoabovi jméno dáno Izrael, totiž kníže Boha Silného*“); nebo jméno „Izák“, které znamená „Směje se“, „Smíšek“, což má v určité dvojznačnosti připomínat jak radost nad narozením zaslíbeného syna (Gn 17,19; 21,3), tak pochybovačný smích Sárý nad zvláštností Hospodinoва zaslíbení (Gn 18,12–15). *Šestidílk*a v poznámce u prvního výskytu komentuje jak jméno „Izák“ a jeho význam, tak jeho souvislost s motivem smíchu:

„Izák, neb Jicchák, vyznamenává smích neb smíšek. Od smíchu Abrahama, o čemž viz výš verš 17.“

Abrahamovo jednání v uvedeném verši 17 – „*Tedy padl Abraham na tvář svou, a zasmáv se, řekl v srdci svém: Zdali stoletému narodí se syn? A zdali Sára v devadesáti letech porodí?*“ – ovšem Šestidílka vykládá jako projev zbožné radosti a údivu, nikoli lidských pochyb:

„Smích ten nepocházel z nevěry neb pochybování, ale znamením byl radosti a potěšení. Odkudž s dotázkou mluvě, nemoc svou a manželky své k moci Boží s podivením směřuje“.

Jiným příkladem tohoto typu glosy může být vysvětlující poznámka u jména Boží hory „Oreb“ v oddíle Ex 3,1n, který je zde otištěn k ilustraci. Kromě etymologické souvislosti („Suchá [hora]“) uvádí poznámka *b* také významy dalších jmen, jimiž je tato lokalita v Písmu variantně označována:

„Totiž Suchá hora, jinak Sinai, totiž Ostružinná neb Malinová. Protože Bůh ve kři ostružinném neb malinovém se ukázal, aneb že mnoho křoví takového tu bylo. Slove i hora Boží, jakož pro vidění toho, tak i pro sstoupení Boží na ni při vydání zákona. níže 19, 1.“

Mnoho poznámek u vlastních jmen má podobu jednoslovných glos, jež prostě jen uvádějí doslovné překlady hebrejských termínů. V souvislosti konkrétního kontextu je pak zřejmé, že význam jména je třeba znát k porozumění smyslu výpovědi. Příkladem může být pasáž Ex 2,22 (viz obr. na str. 82), kde je u jména „*Gerson*“ uvedena poznámka „*totiž Příchozí*“. Explikativní argument tohoto pojmenování je přitom přímo v textu formulován takto: „*Nebo řekl: Příchozí jsem byl v zemi cizí*“ (Ex 2,22). Bez asociace

apelativního významu vlastního jména, který poznámka objasňuje, by tato výpověď nebyla srozumitelná.

I v jiných jvech je možné v textu ukázat, jak překladatelé *Šestidílk* nejen pečlivě překládají, ale se stejnou pečlivostí také poskytují čtenářům informace a odkazy k souvislostem a významům, které prostý překlad nepředává a běžně ani prostředkovat nemůže. Například, ve všech jazycích přejímaný a zdomácnělý výraz „haleluja“ sice není nutné překládat, protože se jako přejímka z hebrejštiny ve většině jazyků stal obecně srozumitelným výrazem chválení či výzvy k chválám. *Šestidílka* ovšem tento termín tiskne zvláštním způsobem, kterým dává najevo, že si překladatelé jsou vědomi jeho etymologie, jeho významu v hebrejštině, a že by si toho měl všimát také čtenář Písma: „*HaleluJah*“ nebo „*Halelu Jah*“. Jedná se totiž o složený tvar imperativu hebrejského slovesa „chvalte“ a jeho větného předmětu („Hospodina“). V Ž 104,35 – tedy na místě, kde se tento termín v Písmu vyskytuje poprvé – je proto u tvaru „*Halelu Jah*“ uvedena poznámka, v níž se termín explicitně vysvětluje: „*totiž chvalte Hospodina*“. Stejná poznámka vysvětlující význam termínu je pak také u prvního výskytu tohoto zvolání v Novém zákoně (Zj 19,1), což je v daném kontextu důležité – o několik veršů dál totiž hlas z trůnu vyzývá k aktivnímu připojení („*Chvalte Boha našeho...*“ v. 5) a souvislost obou míst by čtenář Písma, zejména pečlivý a zbožný „písmák“, jemuž je *Šestidílka* určena, neměl přehlédnout.

Dobré porozumění hebrejskému textu se kromě významových aspektů slov (terminologie) projevuje ovšem i v řadě jiných oblastí, například ve stylistice. Figury, které patří ke specifickým jazykovým prostředkům hebrejské předlohy, samozřejmě překlad nemůže tlumočit „doslovně“. Nicméně, poměrně často *Šestidílka* upozorňuje třeba na zdvojené uvádění termínů, jež v hebrejštině patří k často užívanému způsobu zdůraznění určité činnosti, ať konání či výroku (tzv. *figura ethymologica*, jeden ze způsobů stupňování intenzity dikce, rétorického důrazu). Například u výroku „*a to se stane, jestliže skutečně poslouchati budete hlasu Hospodina*“ (Za 6,15) připojuje u slovesné fráze „*skutečně poslouchati*“ poznámku s doslovnějším převodem hebrejské dikce: „*H. poslouchající poslouchati*“.

Na tomto jevu se opět ukazuje užitečnost provázané soustavy „textu a poznámek“ – text překladu může být v těchto případech formulován volněji podle smyslu, s využitím jazykových prostředků češtiny; na specifickou dikci hebrejského znění a na její těžko převoditelný důraz přitom upozorňuje poznámkový aparát. *Šestidílka* si díky tomu může dovolit určitou formulační volnost a překládat podle smyslu výpovědi jako celku, aniž by v češtině napodobovala cizorodé formální prostředky hebrejštiny. Tím se odlišuje od Melantrichovy bible, která na tomto místě v návaznosti na vulgátní *si auditu audieritis* překládá „*ač slyšením slyšeti budete*“.

Z jazykovědného hlediska jsou pozoruhodná také občasná hodnocení biblických výpovědí stran jejich žánrů.

Například výrok Pís 1,2 – „*lepší jsou milosti tvé nežli víno*“ – je označen za *synekdochu*: „*totiž: nad všelijaké hody rozkošnější a vzácnější: synekdochice*“.

Ovšem označení výpovědi ve verši Kaz 11,9 za ironii nejspíš nevychází z literární analýzy (určení žánru), nýbrž usiluje výrok významově přeznačit a interpretovat jej harmonicky s běžným pojetím „bázně před Bohem“ a s tradicí církevní kázně, jak ji Jednota praktikovala. Mám za to, že pře-

ZA KRALICKOU DO KRALIC ANEB 400. VÝROČÍ BIBLE KRALICKÉ

EZECHIEL
od strany Polednj čtyř
hra/a brány tři: brána
dna/ brána Zacharow
bulonowa gedna:
frany Západnj čtyř tish
/ brány gegich tři: brá
a/ brána Aisferowa ged
nowa gedna:
olek osinnácti tisýc loke
t města od dnešního dne
Hospodin tam
přebývá.

st napřed ro kapitolé 45. ro 46. ro 47. ro 1
speřádání rořech pokolení: tde křesť (y
hij to vřádní: Ze Bohm hrany a gal
ch stupních, řádků, a porokáňch, gabo
r. 12. b. 13.) speřádání tlu Ažem
1. 14.) a gahynfeli roymálením obyčej
po Báh posavil, řádky se: ale rotom p
řádkat: (1. 15. 7. 8. 20.) a f toma a
Dale přerok čim j
rořední vřádní: je město byti žito, rym
roly ro kap: 42. 15. 16. ro 45. 2.) Ze
jsem vřla tři (rořá 31.) a to pro vřádní
Grujaléna rořechním jaderřivým /
rořlný přístup byti: tde aby tu řádky od
n Abrahamem ro řádkořroř nevěřím ři
tj y řrořtému Janu ro řrořroř (1. 16. 17.)
Sřtmi pak řd. ř rořřřř řádky, a řádky ř
měste přelýmař. Báh řest a řich rořroř
řrořám řroř: (1. 18. 8. 20.) přerok to
ho města řen řřřř řřř řřř řřř
řest města ro řením řroř
řroř řroř řroř
roř. řroř
řřř.)

ANEB 400. VÝROČÍ
BIBLE KRALICKÉ

EZECHIE
 5 od strany Poslednj čty
 mje/a brány tři : brán
 gedna/ brána Izachare
 habulonowa gedna:
 6 strany Šapadnj čtyř t
 a/ brány gegich tři : bu
 na/brána Naserowa ge
 linowa gedna:
 7 koleť osinnácti tisýc lo
 pať mješta od dnešního d
 8 Hospodin tam
 přebývá.

10. let napřed to křesťané 45. v. 46. v. 47.
 c o sčítáních veselích pobožnost. t. e. (1. let
) Jimi te vřeláho: Je Bohem křesťan a
 světy slupných. řádky, a porožděných. 48.
 12. b. 13) sčítání tu 21
 epi. 181. a galsinskí románským
 cího Sáh pobožnost. řádky se 2 ale toto
 zůstává: (1. 12. 7. 3. 2. 0.) a t. om.
 11.) Sáh přec to
 u v. rožný vřeláho: je město byti čer.
 u, v. 10. v. 11. 12. 15. 16. 17. 18. 19. 20.
 řádky vřelá ři (1. 2. 3. 4.) a to pro v
 ho (1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20.)
 ři rožný p. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20.
 en a Abrahamem to křesťanství nevěst
 řádky vřeláho: 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20.
 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 72

vším z těchto důvodů připojuje *Šestidíka* k výroku „*chod' ... podle žádosti očí svých*“ interpretační poznámku:

„Totiž: čiň, čož se koli viděti a libiti bude. Což však Mojžiš Nu 15,39 zapovídá, odkudž znáti, že slova ta smysl opačný mají. Jakž i z dalších slov souditi se může, že jest Ironica concessio.“

Věcné a zvěstné

K nejjednodušším věcným typům výkladových poznámek patří takové, které objasňují určitý nejasný či rozporný jev racionálním vysvětlením.

V příběhu o smrti krále Saula a jeho tří synů v boji s Pelištejci se vypráví, jak byly jejich mrtvoly nejprve zohaveny a potomně vyvěšeny na hradbách Bět-šanu. Pak se teprve obyvatelům z gileádského Jábeše podařilo je získat a pohřbít. V rozporu s obvyklým obyčejem je ovšem před uložením do hrobu spálili (1S 31,12). K tomu nabízí *Šestidílka* (s příznakou opatrností) toto racionální vysvětlení:

„Proto (jakž někteří smýšli), že ta těla již na slunci a větru se zsmradila, a když nemohla podlé způsobu pohřbu jejich, mazáním mastí déle chována býti, za neslušnou věc soudili, aby těla královská s červy pochována měla býti, ovšem aby znovu od nepřátel vzata a na ohav u opět někam vystrčena byla“.

Častější jsou však poznámky zvěstné, které chtějí čtenáře oslovit. Tyto poznámky při čtení Písma zdůrazňují obvykle aspekty napomenutí, poučení či potěšení a ujištění. Nezřídka je v takových poznámkách zvěst textu bezprostředně aktualizována a předkládána čtenáři na základě přímé situační analogie nebo obecně platných antropologických či etických zásad.

Například pasáž příběhu o putování praotců, v níž se Lot odděluje od Abrama, protože mu na první pohled krajina kolem Sodomy připadá „jako zahrada Hospodinova, jako země egyptská“, a proto se do ní odchází usadit, glosuje poznámka takto (neindexováno, u textu Gn 13.11–13):

„Ulakomiv se dobrý muž na této rozkošné a hojné krajině, myslil, že v ráji přebývat i všim dobrým oplývat bude. Ano pak málo chytilo, že by se byl do pekla dostal. Dodnes tedy v hrozném nebezpečení vcházejí ti, kteříž pro dosažení věcí časných, dobrých příčin se spouštějí a s bezbožníky se tovaryší a pojí.“

Jiným příkladem takového vyvození přímého morálního oslovení z textu může být poznámka Kralických k 1S 1,24. Zde se v rámci příběhu o narození a dětství Samuele vypráví, jak jej jeho matka Chana uvedla do chrámu v Šilo a jak přitom též přinesla obětní dary – tři volky, éfu mouky a nádobu vína (srv. Nu 15,8–11). Štědrost Chany je vykladačům příležitostí k až moralistní aktualizaci:

„Stáří při svých obětech nebývali skoupí, leda jen pro povinnost vykonali, ale ochotnou štědrost prokazovali, doma raději sobě uskrovnující. Nyní nazpět se děje. Při almužnách a skutečích milosrdných skrbní, na hody, kvasy a marnosti bezmírně nakládají, takže jim nic postačiti nemůže.“

Specifická křesťanská hermeneutika se ve výkladu starozákonních textů uplatňuje zejména tam, kde jim rozumí jako explicitnímu svědectví o Kristu. V těchto případech Kraličtí při výkladu uplatňují tradiční typologické figury, které křesťanská tradice užívá již od raných dob patristiky. Na základě podobnosti určitého rysu či aspektu v motivech je tímto způsobem v textu

odhalován hlubší smysl (v *Šestidílce* označován jako „duchovní smysl“) od-
kazující na Krista.

Ve scéně, která líčí povolání proroka Izajáše (Iz 6,1nn), jsou tak napří-
klad prorokova nečistá ústa očistěna „uhlem řěavým“, který jeden ze Sera-
fínů „kleštěmi vzal z oltáře“ (v. 6). Co obraz uhlu řěavého vyjadřuje, vysvět-
luje poznámka: „*totiž oheň moci a darů Ducha Božího, k přečištění, osvícení
a utvrzení mému.*“ Na to pak těsně navazuje alegorizující pojetí motivu „ol-
táře“, „*jenž figuroval Krista, z jehožto plnosti běřeme všickni skrze Ducha jeho.*“
Funkce „uhlu z oltáře“, jímž se Serafín dotkl úst prorokových, aby je očistil,
je přitom označena za: „*znamení a svědectví*“, jež je v aktuálním životě církve
shodná s rolí svátostí:

„*Totíž na znamení a svědectví tvého z milosti Boží očistění, i darů potřebných
k místu a povolání tvému udělení. Tak Jr 1,9; Da 10,16. Nejiný ale tentýž i pod-
nes v Církvi cíl znamení zevnitřních neb svátostí zůstává.*“

Výraznější uplatnění christologicky typologického výkladu najdeme
zejména v oddílech prorockých vizí, které obraznou řečí, pomocí metafor
a symbolů líčí Boží dílo a nabízejí tak inspirativní materiál pro uplatnění
tohoto přístupu. Příkladem nám může být pasáž z Ezechielova vidění obno-
veného Jeruzaléma (Ez 40nn). V této vizi se hned na počátku objevuje po-
stava „muže“, který „na pohledění byl jako měď“ (Ez 40,3). Rozsáhlá výkla-
dová poznámka tuto postavu nejprve hned ztotožňuje s Kristem a na řadě
motivů pak typologickou metodou postupně dokládá, že text mluví právě
o něm; příznačně pro tento přístup uplatňuje synchronní přístup k látkám
Starého i Nového zákona, argumentuje křížem krážem všemi biblickými
látkami a využívá přitom mnoha vztahů a odkazů napříč celým kánónem
křesťanského Písma svatého:

„*Toho pak, kterýž zjevil, prorok nazývá mužem (verš 3.). Muž ten jest Pán Je-
žíš Kristus, kterýž pravě přirození lidské se všemi vlastnostmi jeho přijal, a lidem
podobný ve všem kromě hříchu učiněn (Žd 4,15). O tom muži vypravuje, jaký byl
a co činil. Práví, že byl podobný mědi (verš 3.). Dobřeť pak Kristus připodobněn
býti může mědi. Nebo jakož ten kov ne tak rzí snadně zachází jako jiní, a tr-
vanlivý a pevný jest, aniž se snadně jako střep roztrhne, tak náš čistý Beránek,
kterýž snímá hříchy světa (J 1,29) rzí hříchův a nepravostí není mazán, ale jest
svatý, nevinný, nepoškvrněný, oddělený od hříšníků (Žd 7,26), takže ani hříchu
nikdá neučinil, aniž jest lest nalezena v ústech jeho (Iz 53,9; 1Pt 1,22). Ten jest
i trvanlivý, takže nebesa, ač jsou stálá, však pomínou, ale on tentýž vždycky zů-
stává a léta jeho nepřestanou (Ž 102,27.28; Žd 1,12). Protož sám dí: Já sem byl
mrtvý, ale již sem živý až na věky věkův (Zj 1,18). K tomu žádný z lidí, ani z králů
nikdá tak mocný nebyl, aby jej přemoci a poraziti mohl, nýbrž on jako pevná
zeď měděná nepřemožený zůstává, a ty, kdož se jemu protiví, prutem železným
jako skorepinu roztrískati může (Ž 2,9), pročť ku potěšení svých praví, že ovi
jeho žádný nevytrhne z rukou jeho (J 10,28). A jakož měď (jak někteří smýšlí)
užitečná jest k lékařství, tak Kristus Pán ten jest, jehož zsinlosti ranám našim
lékařství výborné způsobeno (Iz 53,5). Nebo hned na to přišel, aby uvázal ránu
zkroušených srdcem (Iz 61,1; Lk 4,18). A odtud souditi se ne neschází může,
proč i onen had, kterýž figúrou jeho byl, ne z nějaké jiné věci než z mědi udělán
byl (Nu 21,9; J 3,14).*“

Z uvedené ukázky je patrné, jaké je zaměření a určení tohoto zvláš-
ního typu „závěrečného komentování“, které se v *Šestidílce* objevuje

ZA KRALICKOU DO KRALIC

ANEB 400. VÝROČÍ

BIBLE KRALICKÉ

EZECHIEL
od strany Poslednj čtyř
hra/a brány tři: brána
dna/ brána Zacharow
bulonowa gedna:
frany Západnj čtyř tish
/ brány gegich tři: brá
a/ brána Aisferowa ged
nowa gedna:
oleť osinnácti tisýc loke
t města od dnešního dne
Hospodin tam
přebývá.

st napřed ro kapitolé 45. ro 46. ro 47. ro 48. ro 49. ro 50. ro 51. ro 52. ro 53. ro 54. ro 55. ro 56. ro 57. ro 58. ro 59. ro 60. ro 61. ro 62. ro 63. ro 64. ro 65. ro 66. ro 67. ro 68. ro 69. ro 70. ro 71. ro 72. ro 73. ro 74. ro 75. ro 76. ro 77. ro 78. ro 79. ro 80. ro 81. ro 82. ro 83. ro 84. ro 85. ro 86. ro 87. ro 88. ro 89. ro 90. ro 91. ro 92. ro 93. ro 94. ro 95. ro 96. ro 97. ro 98. ro 99. ro 100. ro 101. ro 102. ro 103. ro 104. ro 105. ro 106. ro 107. ro 108. ro 109. ro 110. ro 111. ro 112. ro 113. ro 114. ro 115. ro 116. ro 117. ro 118. ro 119. ro 120. ro 121. ro 122. ro 123. ro 124. ro 125. ro 126. ro 127. ro 128. ro 129. ro 130. ro 131. ro 132. ro 133. ro 134. ro 135. ro 136. ro 137. ro 138. ro 139. ro 140. ro 141. ro 142. ro 143. ro 144. ro 145. ro 146. ro 147. ro 148. ro 149. ro 150. ro 151. ro 152. ro 153. ro 154. ro 155. ro 156. ro 157. ro 158. ro 159. ro 160. ro 161. ro 162. ro 163. ro 164. ro 165. ro 166. ro 167. ro 168. ro 169. ro 170. ro 171. ro 172. ro 173. ro 174. ro 175. ro 176. ro 177. ro 178. ro 179. ro 180. ro 181. ro 182. ro 183. ro 184. ro 185. ro 186. ro 187. ro 188. ro 189. ro 190. ro 191. ro 192. ro 193. ro 194. ro 195. ro 196. ro 197. ro 198. ro 199. ro 200. ro 201. ro 202. ro 203. ro 204. ro 205. ro 206. ro 207. ro 208. ro 209. ro 210. ro 211. ro 212. ro 213. ro 214. ro 215. ro 216. ro 217. ro 218. ro 219. ro 220. ro 221. ro 222. ro 223. ro 224. ro 225. ro 226. ro 227. ro 228. ro 229. ro 230. ro 231. ro 232. ro 233. ro 234. ro 235. ro 236. ro 237. ro 238. ro 239. ro 240. ro 241. ro 242. ro 243. ro 244. ro 245. ro 246. ro 247. ro 248. ro 249. ro 250. ro 251. ro 252. ro 253. ro 254. ro 255. ro 256. ro 257. ro 258. ro 259. ro 260. ro 261. ro 262. ro 263. ro 264. ro 265. ro 266. ro 267. ro 268. ro 269. ro 270. ro 271. ro 272. ro 273. ro 274. ro 275. ro 276. ro 277. ro 278. ro 279. ro 280. ro 281. ro 282. ro 283. ro 284. ro 285. ro 286. ro 287. ro 288. ro 289. ro 290. ro 291. ro 292. ro 293. ro 294. ro 295. ro 296. ro 297. ro 298. ro 299. ro 300. ro 301. ro 302. ro 303. ro 304. ro 305. ro 306. ro 307. ro 308. ro 309. ro 310. ro 311. ro 312. ro 313. ro 314. ro 315. ro 316. ro 317. ro 318. ro 319. ro 320. ro 321. ro 322. ro 323. ro 324. ro 325. ro 326. ro 327. ro 328. ro 329. ro 330. ro 331. ro 332. ro 333. ro 334. ro 335. ro 336. ro 337. ro 338. ro 339. ro 340. ro 341. ro 342. ro 343. ro 344. ro 345. ro 346. ro 347. ro 348. ro 349. ro 350. ro 351. ro 352. ro 353. ro 354. ro 355. ro 356. ro 357. ro 358. ro 359. ro 360. ro 361. ro 362. ro 363. ro 364. ro 365. ro 366. ro 367. ro 368. ro 369. ro 370. ro 371. ro 372. ro 373. ro 374. ro 375. ro 376. ro 377. ro 378. ro 379. ro 380. ro 381. ro 382. ro 383. ro 384. ro 385. ro 386. ro 387. ro 388. ro 389. ro 390. ro 391. ro 392. ro 393. ro 394. ro 395. ro 396. ro 397. ro 398. ro 399. ro 400. ro 401. ro 402. ro 403. ro 404. ro 405. ro 406. ro 407. ro 408. ro 409. ro 410. ro 411. ro 412. ro 413. ro 414. ro 415. ro 416. ro 417. ro 418. ro 419. ro 420. ro 421. ro 422. ro 423. ro 424. ro 425. ro 426. ro 427. ro 428. ro 429. ro 430. ro 431. ro 432. ro 433. ro 434. ro 435. ro 436. ro 437. ro 438. ro 439. ro 440. ro 441. ro 442. ro 443. ro 444. ro 445. ro 446. ro 447. ro 448. ro 449. ro 450. ro 451. ro 452. ro 453. ro 454. ro 455. ro 456. ro 457. ro 458. ro 459. ro 460. ro 461. ro 462. ro 463. ro 464. ro 465. ro 466. ro 467. ro 468. ro 469. ro 470. ro 471. ro 472. ro 473. ro 474. ro 475. ro 476. ro 477. ro 478. ro 479. ro 480. ro 481. ro 482. ro 483. ro 484. ro 485. ro 486. ro 487. ro 488. ro 489. ro 490. ro 491. ro 492. ro 493. ro 494. ro 495. ro 496. ro 497. ro 498. ro 499. ro 500. ro 501. ro 502. ro 503. ro 504. ro 505. ro 506. ro 507. ro 508. ro 509. ro 510. ro 511. ro 512. ro 513. ro 514. ro 515. ro 516. ro 517. ro 518. ro 519. ro 520. ro 521. ro 522. ro 523. ro 524. ro 525. ro 526. ro 527. ro 528. ro 529. ro 530. ro 531. ro 532. ro 533. ro 534. ro 535. ro 536. ro 537. ro 538. ro 539. ro 540. ro 541. ro 542. ro 543. ro 544. ro 545. ro 546. ro 547. ro 548. ro 549. ro 550. ro 551. ro 552. ro 553. ro 554. ro 555. ro 556. ro 557. ro 558. ro 559. ro 560. ro 561. ro 562. ro 563. ro 564. ro 565. ro 566. ro 567. ro 568. ro 569. ro 570. ro 571. ro 572. ro 573. ro 574. ro 575. ro 576. ro 577. ro 578. ro 579. ro 580. ro 581. ro 582. ro 583. ro 584. ro 585. ro 586. ro 587. ro 588. ro 589. ro 590. ro 591. ro 592. ro 593. ro 594. ro 595. ro 596. ro 597. ro 598. ro 599. ro 600. ro 601. ro 602. ro 603. ro 604. ro 605. ro 606. ro 607. ro 608. ro 609. ro 610. ro 611. ro 612. ro 613. ro 614. ro 615. ro 616. ro 617. ro 618. ro 619. ro 620. ro 621. ro 622. ro 623. ro 624. ro 625. ro 626. ro 627. ro 628. ro 629. ro 630. ro 631. ro 632. ro 633. ro 634. ro 635. ro 636. ro 637. ro 638. ro 639. ro 640. ro 641. ro 642. ro 643. ro 644. ro 645. ro 646. ro 647. ro 648. ro 649. ro 650. ro 651. ro 652. ro 653. ro 654. ro 655. ro 656. ro 657. ro 658. ro 659. ro 660. ro 661. ro 662. ro 663. ro 664. ro 665. ro 666. ro 667. ro 668. ro 669. ro 670. ro 671. ro 672. ro 673. ro 674. ro 675. ro 676. ro 677. ro 678. ro 679. ro 680. ro 681. ro 682. ro 683. ro 684. ro 685. ro 686. ro 687. ro 688. ro 689. ro 690. ro 691. ro 692. ro 693. ro 694. ro 695. ro 696. ro 697. ro 698. ro 699. ro 700. ro 701. ro 702. ro 703. ro 704. ro 705. ro 706. ro 707. ro 708. ro 709. ro 710. ro 711. ro 712. ro 713. ro 714. ro 715. ro 716. ro 717. ro 718. ro 719. ro 720. ro 721. ro 722. ro 723. ro 724. ro 725. ro 726. ro 727. ro 728. ro 729. ro 730. ro 731. ro 732. ro 733. ro 734. ro 735. ro 736. ro 737. ro 738. ro 739. ro 740. ro 741. ro 742. ro 743. ro 744. ro 745. ro 746. ro 747. ro 748. ro 749. ro 750. ro 751. ro 752. ro 753. ro 754. ro 755. ro 756. ro 757. ro 758. ro 759. ro 760. ro 761. ro 762. ro 763. ro 764. ro 765. ro 766. ro 767. ro 768. ro 769. ro 770. ro 771. ro 772. ro 773. ro 774. ro 775. ro 776. ro 777. ro 778. ro 779. ro 780. ro 781. ro 782. ro 783. ro 784. ro 785. ro 786. ro 787. ro 788. ro 789. ro 790. ro 791. ro 792. ro 793. ro 794. ro 795. ro 796. ro 797. ro 798. ro 799. ro 800. ro 801. ro 802. ro 803. ro 804. ro 805. ro 806. ro 807. ro 808. ro 809. ro 810. ro 811. ro 812. ro 813. ro 814. ro 815. ro 816. ro 817. ro 818. ro 819. ro 820. ro 821. ro 822. ro 823. ro 824. ro 825. ro 826. ro 827. ro 828. ro 829. ro 830. ro 831. ro 832. ro 833. ro 834. ro 835. ro 836. ro 837. ro 838. ro 839. ro 840. ro 841. ro 842. ro 843. ro 844. ro 845. ro 846. ro 847. ro 848. ro 849. ro 850. ro 851. ro 852. ro 853. ro 854. ro 855. ro 856. ro 857. ro 858. ro 859. ro 860. ro 861. ro 862. ro 863. ro 864. ro 865. ro 866. ro 867. ro 868. ro 869. ro 870. ro 871. ro 872. ro 873. ro 874. ro 875. ro 876. ro 877. ro 878. ro 879. ro 880. ro 881. ro 882. ro 883. ro 884. ro 885. ro 886. ro 887. ro 888. ro 889. ro 890. ro 891. ro 892. ro 893. ro 894. ro 895. ro 896. ro 897. ro 898. ro 899. ro 900. ro 901. ro 902. ro 903. ro 904. ro 905. ro 906. ro 907. ro 908. ro 909. ro 910. ro 911. ro 912. ro 913. ro 914. ro 915. ro 916. ro 917. ro 918. ro 919. ro 920. ro 921. ro 922. ro 923. ro 924. ro 925. ro 926. ro 927. ro 928. ro 929. ro 930. ro 931. ro 932. ro 933. ro 934. ro 935. ro 936. ro 937. ro 938. ro 939. ro 940. ro 941. ro 942. ro 943. ro 944. ro 945. ro 946. ro 947. ro 948. ro 949. ro 950. ro 951. ro 952. ro 953. ro 954. ro 955. ro 956. ro 957. ro 958. ro 959. ro 960. ro 961. ro 962. ro 963. ro 964. ro 965. ro 966. ro 967. ro 968. ro 969. ro 970. ro 971. ro 972. ro 973. ro 974. ro 975. ro 976. ro 977. ro 978. ro 979. ro 980. ro 981. ro 982. ro 983. ro 984. ro 985. ro 986. ro 987. ro 988. ro 989. ro 990. ro 991. ro 992. ro 993. ro 994. ro 995. ro 996. ro 997. ro 998. ro 999. ro 1000. ro 1001. ro 1002. ro 1003. ro 1004. ro 1005. ro 1006. ro 1007. ro 1008. ro 1009. ro 1010. ro 1011. ro 1012. ro 1013. ro 1014. ro 1015. ro 1016. ro 1017. ro 1018. ro 1019. ro 1020. ro 1021. ro 1022. ro 1023. ro 1024. ro 1025. ro 1026. ro 1027. ro 1028. ro 1029. ro 1030. ro 1031. ro 1032. ro 1033. ro 1034. ro 1035. ro 1036. ro 1037. ro 1038. ro 1039. ro 1040. ro 1041. ro 1042. ro 1043. ro 1044. ro 1045. ro 1046. ro 1047. ro 1048. ro 1049. ro 1050. ro 1051. ro 1052. ro 1053. ro 1054. ro 1055. ro 1056. ro 1057. ro 1058. ro 1059. ro 1060. ro 1061. ro 1062. ro 1063. ro 1064. ro 1065. ro 1066. ro 1067. ro 1068. ro 1069. ro 1070. ro 1071. ro 1072. ro 1073. ro 1074. ro 1075. ro 1076. ro 1077. ro 1078. ro 1079. ro 1080. ro 1081. ro 1082. ro 1083. ro 1084. ro 1085. ro 1086. ro 1087. ro 1088. ro 1089. ro 1090. ro 1091. ro 1092. ro 1093. ro 1094. ro 1095. ro 1096. ro 1097. ro 1098. ro 1099. ro 1100. ro 1101. ro 1102. ro 1103. ro 1104. ro 1105. ro 1106. ro 1107. ro 1108. ro 1109. ro 1110. ro 1111. ro 1112. ro 1113. ro 1114. ro 1115. ro 1116. ro 1117. ro 1118. ro 1119. ro 1120. ro 1121. ro 1122. ro 1123. ro 1124. ro 1125. ro 1126. ro 1127. ro 1128. ro 1129. ro 1130. ro 1131. ro 1132. ro 1133. ro 1134. ro 1135. ro 1136. ro 1137. ro 1138. ro 1139. ro 1140. ro 1141. ro 1142. ro 1143. ro 1144. ro 1145. ro 1146. ro 1147. ro 1148. ro 1149. ro 1150. ro 1151. ro 1152. ro 1153. ro 1154. ro 1155. ro 1156. ro 1157. ro 1158. ro 1159. ro 1160. ro 1161. ro 1162. ro 1163. ro 1164. ro 1165. ro 1166. ro 1167. ro 1168. ro 1169. ro 1170. ro 1171. ro 1172. ro 1173. ro 1174. ro 1175. ro 1176. ro 1177. ro 1178. ro 1179. ro 1180. ro 1181. ro 1182. ro 1183. ro 1184. ro 1185. ro 1186. ro 1187. ro 1188. ro 1189. ro 1190. ro 1191. ro 1192. ro 1193. ro 1194. ro 1195. ro 1196. ro 1197. ro 1198. ro 1199. ro 1200. ro 1201. ro 1202. ro 1203. ro 1204. ro 1205. ro 1206. ro 1207. ro 1208. ro 1209. ro 1210. ro 1211. ro 1212. ro 1213. ro 1214. ro 1215. ro 1216. ro 1217. ro 1218. ro 1219. ro 1220. ro 1221. ro 1222. ro 1223. ro 1224. ro 1225. ro 1226. ro 1227. ro 1228. ro 1229. ro 1230. ro 1231. ro 1232. ro 1233. ro 1234. ro 1235. ro 1236. ro 1237. ro 1238. ro 1239. ro 1240. ro 1241. ro 1242. ro 1243. ro 1244. ro 1245. ro 1246. ro 1247. ro 1248. ro 1249. ro 1250. ro 1251. ro 1252. ro 1253. ro 1254. ro 1255. ro 1256. ro 1257. ro 1258. ro 1259. ro 1260. ro 1261. ro 1262. ro 1263. ro 1264. ro 1265. ro 1266. ro 1267. ro 1268. ro 1269. ro 1270. ro 1271. ro 1272. ro 1273. ro 1274. ro 1275. ro 1276. ro 1277. ro 1278. ro 1279. ro 1280. ro 1281. ro 1282. ro 1283. ro 1284. ro 1285. ro 1286. ro 1287. ro 1288. ro 1289. ro 1290. ro 1291. ro 1292. ro 1293. ro 1294. ro 1295. ro 1296. ro 1297. ro 1298. ro 1299. ro 1300. ro 1301. ro 1302. ro 1303. ro 1304. ro 1305. ro 1306. ro 1307. ro 1308. ro 1309. ro 1310. ro 1311. ro 1312. ro 1313. ro 1314. ro 1315. ro 1316. ro 1317. ro 1318. ro 1319. ro 1320. ro 1321. ro 1322. ro 1323. ro 1324. ro 1325. ro 1326. ro 1327. ro 1328. ro 1329. ro 1330. ro 1331. ro 1332. ro 1333. ro 1334. ro 1335. ro 1336. ro 1337. ro 1338. ro 1339. ro 1340. ro 1341. ro 1342. ro 1343. ro 1344. ro 1345. ro 1346. ro 1347. ro 1348. ro 1349. ro 1350. ro 1351. ro 1352. ro 1353. ro 1354. ro 1355. ro 1356. ro 1357. ro 1358. ro 1359. ro 1360. ro 1361. ro 1362. ro 1363. ro 1364. ro 1365. ro 1366. ro 1367. ro 1368. ro 1369. ro 1370. ro 1371. ro 1372. ro 1373. ro 1374. ro 1375. ro 1376. ro 1377. ro 1378. ro 1379. ro 1380. ro 1381. ro 1382. ro 1383. ro 1384. ro 1385. ro 1386. ro 1387. ro 1388. ro 1389. ro 1390. ro 1391. ro 1392. ro 1393. ro 1394. ro 1395. ro 1396. ro 1397. ro 1398. ro 1399. ro 1400. ro 1401. ro 1402. ro 1403. ro 1404. ro 1405. ro 1406. ro 1407. ro 1408. ro 1409. ro 1410. ro 1411. ro 1412. ro 1413. ro 1414. ro 1415. ro 1416. ro 1417. ro 1418. ro 1419. ro 1420. ro 1421. ro 1422. ro 1423. ro 1424. ro 1425. ro 1426. ro 1427. ro 1428. ro 1429. ro 1430. ro 1431. ro 1432. ro 1433. ro 1434. ro 1435. ro 1436. ro 1437. ro 1438. ro 1439. ro 1440. ro 1441. ro 1442. ro 1443. ro 1444. ro 1445. ro 1446. ro 1447. ro 1448. ro 1449. ro 1450. ro 1451. ro 1452. ro 1453. ro 1454. ro 1455. ro 1456. ro 1457. ro 1458. ro 1459. ro 1460. ro 1461. ro 1462. ro 1463. ro 1464. ro 1465. ro 1466. ro 1467. ro 1468. ro 1469. ro 1470. ro 1471. ro 1472. ro 1473. ro 1474. ro 1475. ro 1476. ro 1477. ro 1478. ro 1479. ro 1480. ro 1481. ro 1482. ro 1483. ro 1484. ro 1485. ro 1486. ro 1487. ro 1488. ro 1489. ro 1490. ro 1491. ro 1492. ro 1493. ro 1494. ro 1495. ro 1496. ro 1497. ro 1498. ro 1499. ro 1500. ro 1501. ro 1502. ro 1503. ro 1504. ro 1505. ro 1506. ro 1507. ro 1508. ro 1509. ro 1510. ro 1511. ro 1512. ro 1513. ro 1514. ro 1515. ro 1516. ro 1517. ro 1518. ro 1519. ro 1520. ro 1521. ro 1522. ro 1523. ro 1524. ro 1525. ro 1526. ro 1527. ro 1528. ro 1529. ro 1530. ro 1531. ro 1532. ro 1533. ro 1534. ro 1535. ro 1536. ro 1537. ro 1538. ro 1539. ro 1540. ro 1541. ro 1542. ro 1543. ro 1544. ro 1545. ro 1546. ro 1547. ro 1548. ro 1549. ro 1550. ro 1551. ro 1552. ro 1553. ro 1554. ro 1555. ro 1556. ro 1557. ro 1558. ro 1559. ro 1560. ro 1561. ro 1562. ro 1563. ro 1564. ro 1565. ro 1566. ro 1567. ro 1568. ro 1569. ro 1570. ro 1571. ro 1572. ro 1573. ro 1574. ro 1575. ro 1576. ro 1577. ro 1578. ro 1579. ro 1580. ro 1581. ro 1582. ro 1583. ro 1584. ro 1585. ro 1586. ro 1587. ro 1588. ro 1589. ro 1590. ro 1591. ro 1592. ro 1593. ro 1594. ro 1595. ro 1596. ro 1597. ro 1598. ro 1599. ro 1600. ro 1601. ro 1602. ro 1603. ro 1604. ro 1605. ro 1606. ro 1607. ro 1608. ro 1609. ro 1610. ro 1611. ro 1612. ro 1613. ro 1614. ro 1615. ro 1616. ro 1617. ro 1618. ro 1619. ro 1620. ro 1621. ro 1622. ro 1623. ro 1624. ro 1625. ro 1626. ro 1627. ro 1628. ro 1629. ro 1630. ro 1631. ro 1632. ro 1633. ro 1634. ro 1635. ro 1636. ro 1637. ro 1638. ro 1639. ro 1640. ro 1641. ro 1642. ro 1643. ro 1644. ro 1645. ro 1646. ro 1647. ro 1648. ro 1649. ro 1650. ro 1651. ro 1652. ro 1653. ro 1654. ro 1655. ro 1656. ro 1657. ro 1658. ro 1659. ro 1660. ro 1661. ro 1662. ro 1663. ro 1664. ro 1665. ro 1666. ro 1667. ro 1668. ro 1669. ro 1670. ro 1671. ro 16

ANEB 400. VÝROČÍ
BIBLE KRALICKÉ

EZECHIE
 5. od strany Poslednj čty
 mje/a brány tři : brán
 gedna/ brána Izachare
 babulonowa gedna:
 6. strany Šapadnj čtyř t
 a/ brány gegich tři : bu
 na/ brána Naserowa ge
 ljmowa gedna:
 7. koleť osmnácti tisýc kot
 pať msta od dnešního d
 8. Hospodin tam
 přebývá.

10. **U**čel napřed to kardinále 45. **W** 46. **W** 47
 e o posvácných světcích pořízení. **U**čel 11. **U**
 12. **U**čel 13. **U**čel 14. **U**čel 15. **U**čel 16. **U**čel 17.
 18. **U**čel 19. **U**čel 20. **U**čel 21. **U**čel 22. **U**čel 23.
 24. **U**čel 25. **U**čel 26. **U**čel 27. **U**čel 28. **U**čel 29.
 30. **U**čel 31. **U**čel 32. **U**čel 33. **U**čel 34. **U**čel 35.
 36. **U**čel 37. **U**čel 38. **U**čel 39. **U**čel 40. **U**čel 41.
 42. **U**čel 43. **U**čel 44. **U**čel 45. **U**čel 46. **U**čel 47.
 48. **U**čel 49. **U**čel 50. **U**čel 51. **U**čel 52. **U**čel 53.
 54. **U**čel 55. **U**čel 56. **U**čel 57. **U**čel 58. **U**čel 59.
 60. **U**čel 61. **U**čel 62. **U**čel 63. **U**čel 64. **U**čel 65.
 66. **U**čel 67. **U**čel 68. **U**čel 69. **U**čel 70. **U**čel 71.
 72. **U**čel 73. **U**čel 74. **U**čel 75. **U**čel 76. **U**čel 77.
 78. **U**čel 79. **U**čel 80. **U**čel 81. **U**čel 82. **U**čel 83.
 84. **U**čel 85. **U**čel 86. **U**čel 87. **U**čel 88. **U**čel 89.
 90. **U**čel 91. **U**čel 92. **U**čel 93. **U**čel 94. **U**čel 95.
 96. **U**čel 97. **U**čel 98. **U**čel 99. **U**čel 100.

u některých biblických pasáží. Jestliže sumáře nad kapitolou a poznámky in margine mají převážně zřetel historicko-deskriptivní a čtenáře mají předem či průběžně při četbě orientovat, závěrečný komentář naopak shrnuje, reflektuje a jeho celková perspektiva je interpretativní a aktualizující.

Celkově lze přitom konstatovat, že v přímých explicitních christologizacích, v uplatňování typologie či dokonce alegorie patří výklady *Šestidítky* ke spíše umírněnému typu komentářů své doby. V tomto ohledu jsou hermeneuticky bližší Kalvínovi než Lutherovi, jak lze doložit na řadě míst vzájemným srovnáním jejich výkladů.

Příkladem nám může být pasáž o zaslíbení a ustanovení proroka z Dt 18: „*Proroka z prostředku tvého, z bratří tvých, jako jsem já* [Mojžíš], *vzbudí tobě Hospodin, Bůh tvůj, jeho poslouchati budete*“ (Dt 18,15). Tento výrok označuje Martin Luther na základě svého christologického interpretačního klíče (podle pravidla „*was Christum treibet*“) za ústřední výrok celé knihy a za „jasné proroctví o Kristu“ (*hic est princeps locus totius libri et plane expressa prophetia de Christo, novo doctore*). Christologický význam tak Lutherovi zcela zastíňuje prostý smysl textu (*sensus literalis*). Kraličtí oproti tomu, podobně jako před nimi Jan Kalvín, sice znají a uvádějí christologickou interpretaci, avšak nepovažují ji za výlučnou. Uvádějí také prostý smysl výroku, který se v daném kontextu zřetelně týká všech starozákonních proroků, respektive úřadu „proroka Hospodinova“ jako takového, a v návaznosti na tuto intenci dotahují praktický význam výpovědi až k aktuálnímu tématu duchovního úřadu „služebníků Slova Božího“, jak jej v dané době znaly a musely řešit sbory Jednoty bratrské. Stojí za povšimnutí, že právě zohlednění *sensus literalis* při porozumění a výkladu textu zde Kralickým umožňuje přiměřenou aktuální interpretaci a praktické dotažení biblického výroku do současného života církve:

„(Kristus zaslíben.) Ačkoli předně o Pánu Kristu podle svědectví sv. Petra (Sk 3,22) zní proroctví toto, avšak též na jiné proroky a služebníky Boží vůbec se vztahuje, že je Pán Bůh chtěl lidu svému poslati a posílá vždycky, a skrze ně dobře líbou vůli a radu svou napravo i nalevo jim v známost uvoditi. Tak aby jim nebylo potřeby o radu a pomoc jako jiným neznabohům, k věštcům, planetníkům a jiným ďábovým holomkům se obracet i utíkat.“

V souvislosti s tímto oddílem Páté knihy Mojžíšovy se přímo nabízí uvést, jak v aktuální poloze ve výkladech *Šestidítky* často zaznívá ostrá polemika proti modlářství, které je bezprostředně vztahováno na soudobou podobu nešvarů, s nimiž se Jednota bratrská koncem 16. století potřebovala vyrovnávat. Polemiku s „duchem manýrismu“ a s rozmanitými praktikami spirituálního experimentování, jak je o něco později můžeme pozorovat v prostředí pražského dvora Rudolfa II., můžeme nejspíš tušit za formulacemi, jimiž se zde vykládá, jak máme rozumět ostrým výrokům Dt 18,9–12 proti „*věštcům, mrakopravcům, hadačům, zaklínačům, jasnovidcům a těm, kdo se dotazují duchů zemřelých*“. Všechny tyto postupy vyjevování „věcí skrytých“ či promlouvání ze záhrobí jsou „*ohavnosti národů*“, které Hospodin ve společenství svého lidu odmítá. Své Slovo Bůh Izraele sděluje pouze skrze úřad „*proroka*“, jehož si sám povolá a zmocní, aby jeho Slovo vyřizoval (Dt 18,15–22). Aktuálnost a naléhavost problematiky, kterou Kraličtí vidí

za výrokem „pověř pohanských se vystříhati“ (v. 9n), vyjadřuje jak konkrétní dikce, tak zcela mimořádný rozsah poznámek, jimiž na tomto místě příslušné pojmy hebrejského textu vysvětlují:

„**Věšci. H. Cosemim.** Ti z nadšení a z vnuknutí ďáblova tajného, budoucí věci prorokující a předpovídající, tak se při tom chytře a opatrně mají, že své s ďáblem společnosti všelijak ukrývají a cožkoli mluví, že to z Božího nadšení a zjevení pochází, na sobě ukazují.

Planetáři. H. Megonim. Ti z vyhledávání a spatřování znamení nebeských, planet, hvězd, místa, způsobu, povahy a (jakž oni mluví) influencí, t. vlévání nějaké moci jejich, o budoucích věcech v světě, krajinách, královstvích, městech, až i o jednom každém člověku obzvlášť a jeho všech příbězích soudy své vynášeti, lidem jejich mysl sic od přirození všetečnou tím pásti a v tajnosti Boží (čehož Kristus nedopouští Sk 1, 7) všetečně nahlídati se neostýchají.

Čarodějníci. H. Menqachesim. Ti s jistými od ďábla i od nich samých uloženými figurami, charaktery, okrášky a obmezením, slovy, žehnáním, zaklínáním se obírajíce, tajných věcí skrze to sobě zjevování připisují a je často lidem k svodu a oklamání jich, tudy od ďábla vynášejí.

Kouzelníci. H. Mecasephim. Ti učedníky své k tomu kouzly svými přivodí, aby bludem a mámením mistrů svých jati jsouce, zdravé toho, což se v pravdě děje, ani viděti, ani slyšeti i jinými smysly chápati nemohli, ale něco jiného, což ti doktoři cití a pokud posluchačům svým vyměřují.

Losníci. H. Chobarim. Ti časem svým určitým s ďáblem se shledávající, s ním v losy a puntý vcházejí, od něho rady a naučení berou i v tom se utvrzují; odkudž potom vynášejí své umění, když všetečným losův užíváním, toho tak neb jinak uvržením, položením aneb když se udá to neb jiné slyšeti, s tím neb oním potkati, tajných věcí známost od Boha míti se praví a tím honosí.

Zaklínači. H. Aobot. Ti satana za služebníka a pacholka v svých učeních a rozkazích užívají; on jim také k vůli z ohně, z vody, z země i skrze jiná stvoření časem odpovědi dává a ku poslušenství jich stojí, hospodaří a vhod se činí. Pěknou historii český kronikář o takových poznamenal, že slavné a udatné české kníže Břetislav, vzav s svými radu, rozkázal všechny kouzelníky, čarodějníky, hadače, zaklínače, navazače, věstce, ptákovpravce, básníře, snů vykladače, zeměpisce, vodopisce i krasomluvníky, jinak řečníky, z království ven vyhnati, kteříž jiti nechtěli, kázal je topiti i ohněm páliť, léta 1093.

Hadači. H. Idegonim. Ti mnoho umějí, buď z snů, lin na rukou, na tváři, buď z ptačího štěbetu, letu, žrádla, a k tomu podobných věcí lidem jakož slibovati, tak je i strašiti.

Černokněžníci. G. Necromantici. Ti z hrobů a z kostnic od mrtvých o tajnostech a budoucích věcech se dotazují; kterýmž v tom naprosto ďábel se propůjčuje avšak pod zástěrou jména jiného někoho, kohož ti mistři aneb lidé skrze ně hledají a volají. Jako ona čarodějnice Samuela proroka (1S 28,12). Cíl pak všeho tohoto díla satanova s rozdíly a jmény jeho, i cožbykoli více se nalézalo, jest ten, aby lidi v pověry uvodil, bázeň a uctivost srdečnou, kteráž samému Bohu bez všeliké nákvasy chována býti má, z nich vyprazdňoval; bázeň pak bezprostřednou plodil, služebníky věrné, se vším přísluhováním slova i svátostí, v lehkost a neváznost uvodil, modlitbám překážku činil, z ustavičného se v pobožnosti cvičení a doufání v Boha je vyvodil a vyrážel a tak v jezero věčného zatracení pohřboval. Proti čemuž veliké pečlivosti a pilného s Božím slovem se obírání každé pobožné duši jest potřebí, zvláště v posledních sršlavých nynějšího světa šedinách.“

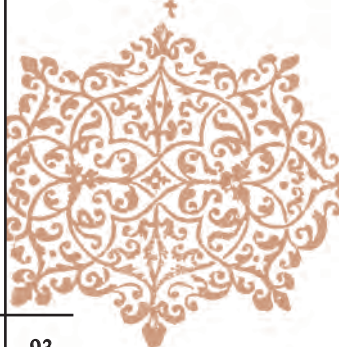
(Tato pasáž výkladu je pro velký rozsah tištěna v hlavním sloupci na konci kapitoly za biblickým textem, podobně jako v několika dalších obdobných případech; viz například níže, ke kapitolám Ez 40nn.)

ZA KRALICKOU DO KRALIC

ANEB 400. VÝROČÍ
BIBLE KRALICKÉ

EZECHIEL
od strany Polednj čtyř
hra/a brány tři : brána
dna/ brána Zacharow
bulonowa gedna:
frany Západnj čtyř tifi
/ brány gegich tři : brá
a/ brána Aisferowa ged
nowa gedna:
oleť osmnácti tisýc loke
t města od dnešního dne
Hospodin tam
přebývá.

ot napřed ro kapitolé 45. ro 46. ro 47. o
speřádání rořech pokolení: Hde Hter (yo
linj to vřágán: Ze Božim hrann a gal
ich skupnich, řádich, a porokáných: gafo
r. 12. b. 13.) speřádání šiu. Hter
i, 14.) a gahynfeli rognanlennim obyčej
po Báh pospravil, řájeti se: ale rotom p
řávati: (1. 13. 7. 3. 20.) a f tomu a
Dale přerok činj
reidění vřágán: je město byti štro, rym
roly ro kap: 42. 15. 16. ro 45. 2.) Ze
jdem vřáti tři (ro 45. 31.) a to pro vřág
Strupalena rořechním jaderřivým /
roalný přístup byti: tak aby tu řátiš ed:
a Abrahamem ro řádlovstřoj nebesím ři
tj v řvátému Janu ro Zgeronj (31. 6. 1
Stěmi pak řd. i rořijej, řáň, a řáňej:
měste přelýmaj. Báh gest a qich neopu
řonánj řvot: (1. 1. 38. 8. 20.) přerok to
ho města řen řyřil mř řyř: je
gest města ro něm. Hec
řvot přelý
roř. (ro 45
31.)

ANEB 400. VÝROČÍ
BIBLE KRALICKÉ

EZECHIE
 5 od strany Poslednj čty
 mje/a brány tři : brán
 gedna/ brána Izachare
 babulonowa gedna:
 6 strany Šapadnj čtyř t
 a/ brány gegich tři : bu
 na/brána Naserowa ge
 ljmowa gedna:
 7 koleť osmnácti tisýc lo
 pať msta od dnešního d
 8 Hospodin tam
 přebýwá.

[illegible]

Z metodického hlediska si zde můžeme všimnout, jak výklad hebrejských a řeckých „technických termínů“ pro jednotlivé mantické praktiky u Kralických vykladačů rychle přechází do aktuální interpretace, do parnetické polohy pastýřského oslovení současných členů vlastní církve. K této poloze je vykladačské a interpretační úsilí kralických poznámek očividně celkově zacíleno.

Na řadě míst je způsob výkladu a glosování biblického textu pro „upřímného a pobožného čtenáře“ nejen sdělením významu nebo konkrétním napomenutím či výzvou, nýbrž také pozváním k dalšímu promýšlení smyslu slov Písma a jejich interpretace. To platí zejména tam, kde výklad předkládá více možností významu a otevírá tak před čtenářem vícevrstevné souvislosti a možnosti různého pochopení smyslu.

Příkladem nám může být Hospodinův výrok, který zaznívá k veleknězi Jóšuovi v 3. kapitole Zacharjášova proroctví: „*Nebo aj, totoť jest ten kámen, kterýž kladu před Jozue, na kterýžto kámen jeden obráceno bude sedm očí...*“ (Za 3,9). K motivu „sedmi očí“ uvádějí Kraličtí tyto dvě možnosti výkladu:

„Dvůj smysl slov těch může býti: literní a duchovní. Literní takový, že totiž Pán Bůh předivnou moudrostí, opatrností a všech věcí svým rozšafným řízením to způsobí, a jako tam oči své obrátí, aby chrám ten tělesný, jehož již základ položen byl, proti vši vůli nepřátel, jakkoli oni chytře, lstivě a podvodně v stavění jeho překážku činili, dodělán a vystaven zase byl. Duchovní tento, že totiž k Kristu, (kterýž jest základem pevným chrámu duchovního, církve svaté [Ž 118, 22; Iz 28,16], a jejíž sám Bůh zakladatelem i stavitelem jest), všech věrných a vyvolených Božích jako onoho Abrahama (J 8,56), Simeona (Lk 2,30) zření obráceno mělo býti. Pročež i zmínku činí o sedmi očích, k ukázání tím sedmerým počtem, že nejedna osoba, ani jeden národ toliko, ale všickni vyvolení Boží v Kristu své spasení složené míti, i jeho skrze víru požívati budou.“

Opět zde můžeme sledovat, jak Kraličtí usilují vzít vážně doslovný („literární“) smysl výpovědi i u textů obrazných a užívajících symboliku, a jak se i v rovině „duchovního smyslu“ drží relativně kontrolovatelné metody figurativního výkladu a nepouštějí se na šikmou plochu alegorizací.

Specifické teologické dôrazy

Ze specifických motivů či důrazů Jednoty Bratrské si neopomeňme všimnout uplatnění „*formálního principu bratrského bohosloví*“ (Rudolf Řičan) – distinkce tří kategorií (tří rovin), které strukturují svět křesťana na *věci k spasení podstatné, služebné a případné*. Tato teologická kategorizace, která má kořeny už v raných dějinách Jednoty bratrské, patřila v bratrské teologii k důležitým nástrojům, jak definovat jednu církev Kristovu v různosti více „jednot“. Ve věcech podstatných nelze jít na kompromis, protože v nich běží o samu spásu člověka. Věci podstatné jsou však podle Jednoty Bratrské – (a) ze strany Boží: milost Boha Otce, zásluha Ježíše Krista a dary Ducha svatého; (b) ze strany člověka pak: víra, láska a naděje. Do kategorie věcí služebných patří Písmo svaté a církevní služebnosti, tj. kázání Slova Božího a svátosti; ty jsou také potřebné pro spásu člověka, nikoli však bezpodmínečně, nýbrž tak, jak si jimi Duch svatý posluhuje, aby sloužily věcem podstatným. A vše ostatní – tedy i tak důležité věci, jako jsou například řady církve, její úřady (otázka dobrých a nehodných kněží!), různá konkrétní řešení bohoslužebné či životní praxe – patří až do

ZA KRALICKOU
DO KRALIC
ANEB 400. VÝROČÍ
BIBLE KRALICKÉ

Zmínku této myšlenky nalezneme v rozsáhlejších interpretačním komentáři ke 40. kapitole proroctví Ezechiele. Na způsobu zpracování různých typů poznámek v této pasáži Písma, tj. závěrečné části Ezechielova proroctví (Ez 40–48), opět můžeme sledovat, jak důmyslný a efektivní je „hypertextový systém“ výkladového aparátu kralické *Šestidílk*y. Tato část bible je vybavena velmi bohatými poznámkami nejen co do rozsahu, ale i po stránce typové rozmanitosti. Biblický text je kromě příležitostných stručných glos k dílčím jazykovým či věcným problémům u jednotlivých veršů vybaven dokonce třemi úrovněmi výkladových poznámek. První dvě jsou standardní (jako na jiných místech bible), třetí je zvláštností této části knihy Ezechiel a vjadřuje zvláštní pozornost k této pasáži Písma.

Nejstručnější celkový přehled stavby a základních motivů nabízí sumář kapitoly (umístěn nad textem 1. verše):

„Postavení Ezechiele u vidění v zemi Judské, 2. a ukázání jemu od Syna Božího stavení Chrámu. 5. a vyměření od něho okolku všeho toho stavení, 17. těž síně první, 28. prostřední, 44. i vnitřní.“

Na obdobné rovině strukturálně členěné deskripce hlavních motivů je vytvořen i poměrně podrobný průběžný popis, který je tištěn na vnitřním okraji tiskové strany:

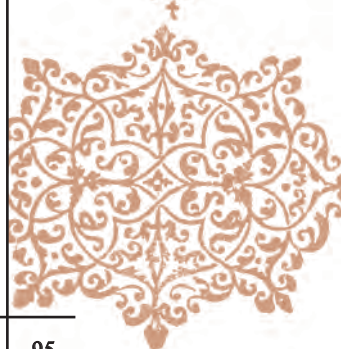
„Ezechiél v zajií Babilýnském byv (1.) do zemé Judské na horu vysokou u vidéní se dostal. (2.) a tam se jemu Syn Boží v osobé človéka zjevil (3.) a ukázal jemu stavení veliké (4.) a vyméři před ním zeď (5.), prahy brány východní (6.) pokojíky její, síni (7–10.), dvéře (11.) přístěši (12, 13.), veřeje (14, 15.) okna (16.), síň zevnitřní (17.), půdu (18, 19.), bránu púlnóční (20.), pokojíky její (21.), okna (22.–23.), bránu polední, veřeje, sínce i okna její (24–26.), síň vnitřní (27–31.), bránu východní (32.–34.), bránu púlnóční (35.–37.), komůrky rozličné (44.–46.), síň čtverhranou (47.), síni chrámovou (48.–49.).“

Obě tyto součásti výkladového aparátu pečlivě sledují danou podobu textu, slouží k orientaci v jeho konkrétní podobě a k porozumění jeho „prostému smyslu“ (*sensus literalis*). Též roviny se týkají také příležitostné vysvětlující glosy a poznámky u některých veršů a jejich termínů, které jsou umístěny na vnějším okraji tiskové strany (glosy k jazykovým variantám, k doslovnému významu a k věcně faktografickým aspektům).

Na výrazně jiné rovině je pak koncipován obsáhlejší interpretující komentář, který je zde připojen až za textem kapitoly a zabírá celou šíři tiskové strany (takové komentáře se v Ez 40nn vyskytují za všemi následujícími kapitolami, jinde v *Šestidíle* jen zřídka; u Ez 40 má ovšem mimořádnou délku 1,5 tiskové strany). Tento komentář vyjadřuje „duchovní smysl“ pro křesťanského čtenáře. Motivy uvedené v textu Ezechiela prorockví tento komentář opět přímo propojuje s novozákonními texty či s motivy křesťanské věrouky a argumentuje na rovině života církve, jak je adresátům komentáře aktuální. V této souvislosti se zde objevuje také ona bratrská teze o „věcech podstatných a služebných“:

EZECHIEL
od strany Polednj čtyř
hja/a brány tti : brána
dna/ brána Zacharow
bulonowa gedna:
strany Šapadnj čtyř tifi
/ brány gegich tti : brá
a/brána Isferowa gedi
nowa gedna:
oleš osinnácti tisíc ložet
st msta od dnešního dne
Hospodin tam
přebývá.

of napřed to kaputole 45. to 46. to 47. i
 sprádaným rolník pohlavím: Ide titer (so-
 huj) to vládnám: Ze Bohm: jmenm a ja-
 chich stupňich: táčich, a pohlavím: qat-
 12. b. 13.) sprádaným sau: Nám:
 1. huj, a gahynfolt rospnallénym obýčej
 13. táč napřed, táčeti se: ale rotnm p-
 táčeti: (1. 13. 7. 3. 20.) a k tomu a
 Dale přerok činj
 rodním vládnám: je mělo byti: žem: nym
 rotn: to kap: 45. 11. 16. to 45. 2. 10.
 rodním vládnám: (1. 13. 7. 3. 20.) a to pro vládnám
 (Sprádaným rolník pohlavím: jachich
 rolník pohlavím: táč aby tu pohlavím: 1.
 a Abrahamem to táčeti: rolník pohlavím: 1.
 táč a sprádaným: Jmna to sprádaným: (1. 13. 7. 3. 20.)
 Stěmí pak táč: 1. táčeti: rolník pohlavím: 1.
 město pohlavím: táčeti: rolník pohlavím: 1.
 sprádaným: (1. 13. 7. 3. 20.) sprádaným: 1.
 ho město: rotn tytul mělo byti: je
 gahynfolt rolník pohlavím: 1.
 sprádaným: rolník pohlavím: 1.
 rolník pohlavím: 1.
 37.

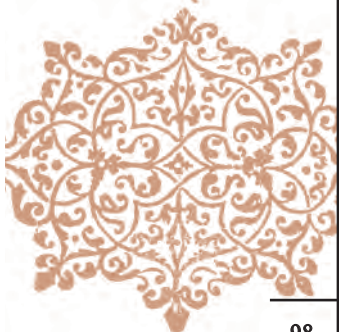
BIBLE KRALICKÉ

96

ANEB 400. VÝROČÍ
BIBLE KRALICKÉ

EZECHIE
 5. od strany Poslednj čty
 mje/a brány tři : brán
 gedna/ brána Izachare
 abulonowa gedna:
 6. strany Šapadnj čtyř t
 a/ brány gegich tři : bu
 na/ brána Naserowa ge
 limowa gedna:
 7. koleť osmnácti tisýc kot
 pať msta od dnešního d
 8. Hospodin tam
 přebývá.

[illegible]

spiritualis), činí tak poměrně střízlivě. Z pokladnice tradičních typologií čerpají uměřeně, alegorii uplatňují pouze skromně. Jak vyplývá z jejich pojetí Písma, vyvozují Kraličtí aktuální aspekty významu nejčastěji z prostého znění textu, z ozvučnosti jeho motivů na základě analogie základních aspektů života víry ve „světě bible“ a v naší současnosti.

Kralická *Šestidilka* tak svým provedením, jako systematicky promyšlený a pečlivě vystavěný celek překladu biblického textu a poznámkového aparátu, představuje zralé dílo biblické vzdělanosti éry humanismu, jež má v Jednotě bratrské a v církvi české obecně sloužit jako komplexní kompendium písmáctví – souborná příručka pro kazatele a učitele církve i pro každého křesťana, pro které je Písmo pramenem Slova Božího a jímž se proto má křesťanská obec i každý „věrný křesťan“ dát vést a vzdělávat.

O zdařilosti tohoto překladatelského a edičního počínu vypovídá jeho mimořádný význam nejen pro dějiny Jednoty bratrské či dějiny českých reformačních církví, nýbrž pro kulturní dějiny naší země. Mimořádnost významu *Šestidílků* vyniká zvláště zřetelně, pokud uvážíme, že necelá tři desetiletí po dokončení její první edice a uprostřed plánů na další, upravená vydání došlo k zániku podmínek nejen pro další rozvíjení tohoto díla, nýbrž pro jeho uplatňování v životě církve v Čechách a na Moravě vůbec. Navzdory takovým podmínkám, ba právě v nich, se *Bible kralická* stala „chrámem a tvrzí“ nejen rozptýleným obcím českých pobělohorských protestantů, nýbrž v širším smyslu i české kulturní tradice.

Když nyní pohlédneme na dílo Kralických s více než čtyřsetletým odstupem, je třeba si uvědomit, že éra moderny vnesla radikální změny do samých předpokladů chápání, výkladu a interpretace biblických textů tím, že do principů našeho vnímání skutečnosti zakódovala historický zřetel. Pro čtení Písma to znamená, že pro naše pochopení konkrétních textů či výroků je neodmyslitelné ptát se po jejich smyslu historicky a při výkladu uplatňovat nástroje historické kritiky. Naše znalosti o „biblickém světě“ přitom díky mnoha archeologickým nálezům, například objevům celých knihoven textů jiných národů z prostředí starověkého Předního východu, už zdaleka nejsou omezené jen na to, co nám o něm sděluje Písmo. Mnohdy jsou tyto vnější informace a poznatky podpůrné, jindy naopak alternativní či kontrastní k tomu, jak určité události či osoby podává a hodnotí bible. Výkladový aparát *Šestidílků* je proto na místě vnímat jako vynikající doklad biblické vzdělanosti éry humanismu, na němž se lze mnoho poučit – zejména v tom, jak promyšleně, soustavně a důsledně je na základě zvolených zásad zpracován a jak vysokou, v daných podmínkách skutečně obdivuhodnou úroveň biblické vzdělanosti dosahuje. V interpretačních metodách i ve výkladech konkrétních míst je ovšem dnes třeba postoupit dál, zohlednit skutečnosti a postupy, které má dnešní bibliстика k dispozici, a tradici otčů opravit. Ostatně, právě to s velikou pečlivostí a odpovědností prováděli ve své době tvůrci *Bible kralické*.

Kapitola je výsledkem badatelské činnosti podporované Grantovou agenturou České republiky v rámci grantu GA ČR P401/12/G168 „Historie a interpretace Bible“.

PRAMENY

- Bible: Český studijní překlad. Praha 2009.
 Bible: Pismo svaté Starého a Nového zákona včetně deuterokanonických knih. Praha 1985 (tzv. Ekumenický překlad).
 Bible: Překlad 21. století. Praha 2009.
 Biblí české díl první: Totiž Patery Knihy Mojžišovy, v nově vydané. s. 1. [Kralice] 1579.
 Biblí české díl druhý, nově vydaný. s. 1. [Kralice] 1580.
 Biblí české díl třetí, nově vydaný. s. 1. [Kralice] 1582.
 Biblí české díl čtvrtý, nově vydaný. s. 1. [Kralice] 1587.
 Jeruzalémská bible: Pismo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou. Praha 2009.
 Kralitzer Bibel / Kralická bible (Biblia Slavica, Serie I: Tschechische Bibeln, Band 3). Vyd. Hans Rothe – Friedrich Scholz. Paderborn 1995 [edice faksimile].
 LUTHER, M.: *Exegetica opera omnia*. Tomus XIII. Erlangen 1845.
 Pentateuch. Pět knih Mojžišových. Český katolický překlad. Kostelní Vydří 2006.
 TREMELLIUS, Immanuel. JUNIUS, Franciscus: *Testamenti Veteris biblia sacra, sive libri canonici priscae Iudaeorum ecclesiae a Deo traditi, Latini recens ex Hebraeo facti brevibusque scholiis illustrati*. Francofurti ad Moenum 1576–1579.

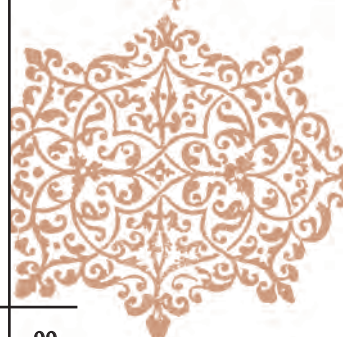
SEZNAM LITERATURY

- BOHATCOVÁ, Mirjam: *Die Entwicklung der tschechischen Bibel vom Mittelalter bis zum 18. Jahrhundert: Eine Übersicht*. In: The Bible in Cultural Context. Helena Pavlincová and Dalibor Papoušek (eds.). Brno 1994, s. 53–62.
 BOHATCOVÁ, Mirjam: *Die tschechische gedruckten Bibeln des 15. bis 18. Jahrhunderts*. In: Kralitzer Bibel / Kralická bible. Kommentare. Von Mirjam Bohatcová, Emanuel Michálek, Jan Heller und Milan Balabán. Paderborn 1995, s. 1–182.
 DITTMANN, Robert: *Dynamika textu Kralické bible v české překladatelské tradici*. Olomouc 2012.
 DONNER, Christian: *Some Elements of Structural Analysis in the Notes of the Bible of Kralice*. *Communio viatorum* 23, 1980, s. 57–64.
 HALAMA, Ota: *Nález zlomku tištěné postily Lukáše Pražského v kontextu dochovaných pramenů bratrského kazatelství*. *Miscellanea* 19. Praha 2005–2006, s. 73–134.
 HALAMA, Ota: *Otázka svatých v české reformaci: její proměny od doby Karla IV. do doby České konfese*. Brno 2002.
 HELLER, Jan: *Teologie Kralické bible*. In: Česká bible v dějinách evropské kultury. Helena Pavlincová a Dalibor Papoušek (vyd.). Brno 1994, s. 81–88.
 HELLER, Jan: *Die Theologie der Kralitzer Bibel und ihre Erforschung in den letzten zwei Jahrhunderten*. In: Kralitzer Bibel / Kralická bible. Mirjam Bohatcová, Emanuel Michálek, Jan Heller und Milan Balabán. Paderborn 1995, s. 215–243.
 JUST, Jiří: *Biblický humanismus Jana Blahoslava*. Studie a texty Evangelické teologické fakulty 10, 2007, č. 1, s. 136–153.
 KYAS, Vladimír: *Česká bible v dějinách národního písemnictví*. Praha 1997.
 MICHÁLEK, Emanuel: *O jazyce Kralické bible*. Naše řeč 62, 1979, s. 169–178.
 MICHÁLEK, Emanuel: *Jazyk Kralické bible v kontextu vývoje starší doby*. In: Česká bible v dějinách evropské kultury. Helena Pavlincová a Dalibor Papoušek (vyd.). Brno 1994, s. 41–48.
 MICHÁLEK, Emanuel: *Zu den Anmerkungen in der Kralitzer Bibel*. In: The Bible in Cultural Context. Helena Pavlincová and Dalibor Papoušek (eds.). Brno 1994, s. 215–218.
 MICHÁLEK, Emanuel: *Philologischer Kommentar zur sechsteiligen Kralitzer Bibel*. In: Kralitzer Bibel / Kralická bible. Mirjam Bohatcová, Emanuel Michálek, Jan Heller und Milan Balabán. Paderborn 1995, s. 183–214.
 MOLNÁR, Amedeo: *Poznámka o Kralických poznámkách*. Křesťanská revue 24, 1957, s. 134–135.
 MOLNÁR, Amedeo: *Kralická Šestidílka v souvislostech českého biblismu*. Z kralické tvrže 11, 1984, s. 38–44.

ZA KRALICKOU DO KRALIC ANEB 400. VÝROČÍ BIBLE KRALICKÉ

EZECHIEL
 od strany Polednj čtyř
 hra/a brány tři: brána
 dna/ brána Zacharov
 bulonowa gedna:
 strany Západnj čtyř tish
 / brány gegich tři: brá
 a/ brána Aisferowa ged
 nowa gedna:
 oleť osinnácti tisýc loke
 t města od dnešního dne
 Hospodin tam
 přebývá.

st napřed ro kapitolé 45. ro 46. ro 47. ro
 sporádání rošlech pokolení: tde ktere (y
 čimj to vřádní: Ze Sojm jmen a ja
 ch stupních, řádích, a porokáných, qaf
 r. 12. b. 13.) sporádání tlu Arem
 i, 14j, a gahynfeli roymalleným obyčej
 po Báh postavil, řáti se: ale rotom p
 távati: (1. 13. 7. 3. 20.) a f toma a
 Dale přerok čimj
 roidění vřádní: je město byti žito, rym
 roj ro kap: 42. 15. 16. ro 45. 2) Ze
 joem vřla tři (ro 45. 3.) a to pro vřá
 (Stručněna rošlechním jadžerým /
 roslný přístup byti: tde aby ta řáti ed
 a Abrahamem ro řálovostroj nevěstím
 k j y řvotéma Janu ro žerocny (31. 6.)
 Stěmi pak tde řvotěj, řáti, a řáti y
 měste přelýmaaj. Báh gest a qich neopu
 řonán řvot: (1. 13. 8. 20.) přerok to
 ho města ten tytul mět byti: je
 gest město ro němž Jea
 řvot přebý
 ro: (ro 45
 31.)

BIBLE KRALICKÉ

[illegible]

VERNER, František: *Bibliografie českých překladů celé Bible i jejích částí*. Praha 1987.

TO KRALICE IN SEARCH OF THE KRALICE BIBLE OR THE 400TH ANNIVERSARY OF THE KRALICE BIBLE

Résumé

Kralice at the time of the Žerotíns and the publishing centre of the Czech Brethren

Tomáš Knoz

The work of the Bible and publishing centre of the Unity of Brethren in Kralice nad Oslovou between the years 1578 and 1621 is one of the most important phenomena of the early modern cultural history of Bohemia and Moravia. The publication of the Kralice Bible was possible partly due to the remarkable patron John the Elder and later Charles the Elder from Žerotín, who provided the Brethren theologians with a stronghold at their farm in Kralice, situated between their estates in Náměšť nad Oslovou and Rosice, which they purchased in 1572 from the knight Jindřich Kralický of Kralice. The Žerotíns created the perfect organisational and economic conditions for the Brethren's centre. From the sparse sources available we may assume that they established a new manor farmstead in Kralice, while they let the proceeds from the original farm accrue for the benefit of the people living in the stronghold in Kralice. Some of the clergy working in Kralice were also presented as the Žerotíns' court staff, which not only provided them with an income, but also protection during the imminent counter-reformation. Another form of patronage by the Žerotíns was introducing the Unity of Brethren clergy to the local serfs. It seems that some of the people working at the stronghold lived in houses owned by the Kralický family; the same was true of the pupils who came from various parts of the Žerotín domains and from even further afield. Some of these pupils, many of whom were later to find employment in the authority office or other court services, studied at the school established as part of the Brethren's spiritual centre, while others were evidently engaged in various ancillary activities. Along with the theologians and Bible scholars, librarians, printers, bookbinders and other employees made up a community here which was to issue a total of fifty-nine books. With the radicalisation of the political situation and the rising religious and political conflict which culminated in the outbreak of the Thirty Years' War, however, the work of the Brethren's centre in Kralice came to an end. This occurred despite the fact that in this conflict Charles the Elder did not take the side of the non-Catholic radicals, declaring some of the Brethren to be secular members of his court staff, after which he quickly stored the Brethren's books, some of the centre's belongings and the printing press for safekeeping in his chateau in Náměšť nad Oslovou. It was thanks to his diplomacy that the Brethren managed to evacuate its centre's staff and equipment to Silesia, particularly to Leśna in Greater Poland, where they were offered protection by the Polish nobleman Rafał Leszczyński. The Czech Brethren, headed by John Amos Comenius, were able to continue their work here until 1656, when the town of Leszno, considered to be the centre of collaboration with the Swedish enemy, was defeated in an attack by the Polish royal forces.

The printers and graphic artists of the Kralice Bible in the European context

Petr Turecký

In the 16th century printing was a widespread art in Bohemia, despite efforts to enforce censorship. Czech woodworkers were trained abroad in renowned centres of printing: Augsburg, Nuremberg, Strasbourg and Basel. Two of the most prominent figures active in this field were also the printers Jiří Melantrich and Jan Blahoslav, both members of the

ZA KRALICKOU
DO KRALIC
ANEB 400. VÝROČÍ
BIBLE KRALICKÉ

EZECHIEL
od strany Polednj čtyř
hry/a brány tři: brána
dva/ brána Zacharow
bulonowa gedna:
frany Západnj čtyř tish
/ brány gegich tři: brá
a/ brána Aisferowa ged
nowa gedna:
olek osinnácti tisyc loke
t města od dnešního dne
Hospodin tam
přebývá.

et napřed ro kapitolé 45. ro 46. ro 47. ro 1
speřádání rořech pokolení: tde křesť (y
hij) to věřáno: Ježtožm hram a gal
ch stupňch, řádech, a porokáňch, gabo
r. 12. b. 13. speřádání hru Ažem:
1. 14. a gahřmeli rořmáňm obyčej
po Báh rořmáň, řáeti se: ale rořm p
řáem: C 1. 15. 7. 8. 20. a f rořm a
řáem: Dale přerok čm j
rořm vřáno: je město byti žm rořm
rořm ro řá: 42. 15. 16. ro 45. 2.) Ro
řm vřla tři (rořm 31.) a to pro vřlá
Gruřmána rořmáňm jědřmým /
rořm přáup byti: tde aby ro řá: 42. 15.
a Abrahamem ro řá: 42. 15. 16. ro 45. 2.)
tj y rořmána Jm ro řá: 42. 15. 16. ro 45. 2.)
S tmi pak řá: 42. 15. 16. ro 45. 2.)
měste přáem: Báh gahřm a gahřm
řmáňm rořm: C 1. 15. 7. 8. 20. přerok to
ho města: ten tytul měš byti: je
gahřm města ro řm: Jm
gahřm přáem:
rořm: C 1. 15. 7. 8. 20.
31.)

ZA KRALICKOU DO KRALIC

ANEB 400. VÝROČÍ
BIBLE KRALICKÉ

EZECHIE
z od strany Polednj čty
mjra/a brány tři: brán
jedna/ brána Zachare
babylonowa gedna:
z strany Západnj čtyř t
a/ brány gegich tři: bu
na/ brána Asferowa ge
linowa gedna:
Koleť osmnácti tisýc lot
pať města od dnešního d
Hospodin tam
přebývá.

Perot napřed to karitole 45. to 46. to 47.
o svatých vřetech pokolení. Kde píše
Tím to vřetání: Je Bůh jedin a
světů skupiných, řádých, a porostlých, a
Kř. 12. b. 13.) Světování šiu. Z t
est. 101. a gatvínfoli rovmistleným oby
ej ho Bůh postavil, řády se: ale roto
quádmari (1 Kř. 7. b. 20.) a t tom.
Dále Perot šiu
a v roidění vřetání: je mělo byti čtro
nj, roty to karit 42. 15. 16. to 45. 2.)
Kajdém vřetá tří čtro 31. Ja to pro vř
ho. Svatý a ná roschněm jadošivým
el rodný p. j. šup byti: tak aby ru přál.
en a Abrahamem to Křálovstoj, nevěst
gati y svatému Janu ro šerovny (21.
a. S tmi pat řb. j. vřetý, řády, a kaj
dm město přelýmaji. Bůh gest a rích ne
stónán svět (Kř. 1. b. 20.) přelý
ho města: on tytul měl byti: Je
gest město ro němž Ho
spodin přebý
vá. (Kř. 1.
31.)

Unity of Brethren. The printers and woodworkers in this country were therefore familiar with the leading works in Europe at that time. Through the printers Johann Froben and Jost Amann the Bohemian masters were acquainted with the works of Hans Holbein the Younger and Lucas Cranach the Elder. The Brethren printing works were important in that they provide us with the best picture of the art of printing in Europe at that time. Unfortunately, in this country there has not yet been any expert comparison of the iconographic schemes of Zachariáš Solín and Václav Elam with the German or Swiss artwork of the period. The iconographic analysis of the biblical illustrations of the Kralice printing works as compiled by Marta Keřkovská forms the basis for further work on this topic.

The printers and graphic artists of the Ivančice and Kralice printing works

Marta Keřkovská

This article focuses on the history of the Brethren printing works and its printers and graphic artists. Some of the excellent and successful works published by the Unity of Brethren printing works include the six-part Kralice Bible, which was followed by two revised editions. Most of the illustrations are interesting from an iconographic viewpoint, so the article focuses in detail on the printing characteristics of this school. It explores printing techniques and the various different signets and title pages of the individual printed works.

Creative aspects of the Ivančice and Kralice editions of the Bible

Miroslava Fůrová

One interesting aspect of the literary culture of the 16th century involves the works printed by the Unity of Brethren, particularly those published in the printing works in Ivančice and Kralice. These works are of great aesthetic importance, as in its editorial work the Unity not only paid close attention to the content of the books it published, but also to their creative and technical standards. The typographers and artists of the Ivančice and Kralice printing works were the leading exponents of their art and craft in Bohemia at the time, and their works are also comparable with contemporary books produced in Europe, from which they themselves drew their inspiration. The Ivančice and Kralice printing works were characterised by two main genres, the Bible and hymn books. Between 1564 and 1613 the Unity published a total of nine different editions of biblical texts: the New Testament (Ivančice: 1564, 1568, Kralice: 1596, 1601 – the second edition of the 6th part of the six-part Kralice Bible), the entire Bible (Kralice: the six-part Kralice Bible, 1579–1594, the first and second editions of the single-part Kralice Bible of 1596 and 1613) and the Psalter (Kralice: 1579, 1581). The article focuses on describing how these works are decorated. The creative elements found in these works include a decorative frame around the title pages, emblems, friezes, lettering, 'Maureskas' and vignettes. The cartouche, scrollwork (Beschlagwerk) and convoluted strip (Rollwerk) caught on as decorative features of the title pages in the Brethren printing works under the influence of the work of the Nuremberg painters and graphic artists Virgil Solis the Elder and his pupil, Jost Amman. The Brethren had the opportunity to study their works in the library in Žerotín. The decorative work was also influenced by the readers the book was aimed at. The most epic edition of the Bible published by the Unity, the 1596 Bible, was intended for the lay public. In contrast, however, the six-part Kralice Bible, designed particularly for the Brethren clergy, was more modest in its adornments. Another factor that influenced the artistic aspects of the Brethren's printed works was their format. Smaller-format prints were generally of a simpler design, while the larger and more prestigious editions not only contain more decoration and illustrations, but these were also far more varied. The Unity of Brethren did not go for clearly narrative illustrations. For them, this would have detracted from the message of the text. The biblical themes depicted were concentrated on the front page, in the frieze and in some of the lettering. The front pages of these editions of the Bible presented depictions of the Transfiguration according to the Gospel of Matthew 17:1–3:6 (New Testament of 1564 and 1568), a scene from Apocalypse 14:6 on the topic of the Evangelium aeternum (New Testament 1593/94

(the 6th part of the six-part Kralice Bible), 1596 and 1601) and the Christological theme of Christ Triumphant (the first edition of the single-part Kralice Bible of 1596). The Unity used some illustrations as a means of interpreting the Scripture, such as the depictions of scenes from the life of Christ placed in the friezes of the Old Testament in the first five books of the six-part Kralice Bible. These motifs served as a kind of link between the text in which they appear and the words of the New Testament to which they refer. The Unity also adapted certain symbols used abroad for its own needs, such as the depiction of two trees in the Garden of Eden, the Tree of Knowledge and the Tree of Life, which appeared as book decorations in the 16th century in connection with the German reformation, specifically on the front pages of translations of Luther's Bible. Works printed by the Unity contain a symbol with the same meaning, although far more succinctly illustrated. At the hands of the Brethren artists, both of these trees in Eden are in the stylised form of two branches, the left bearing an apple and the right a cross. The branches grow behind a grid made up of four lines, which most likely represent the Gateway to the Garden of Eden. This grille also appears in contemporary Brethren archive manuscripts as a clerical cipher and is identified with the figure of Bishop John Blahoslav as his allegory. The printed works described here contain the symbol of Garden of Eden trees in the 1581 Psalter and the grille in the Blahoslav New Testament of 1564 and 1568.

Language aspects of the Kralice Bible

Robert Dittmann

This article explores the language of the six-part Kralice Bible. It presents it as a well-chosen exclusive style, which finds the middle ground between tradition and the new translation, between a more bookish and colloquial and literary language, between the phonetic territory of the western and eastern halves of the Czech-speaking lands, and between a precise translation and an artistic text. This text offers a geographical, stylistic and translational balance, enhanced with the benefits offered by the humanistic era. These include close attention to the original languages, the variability of the biblical text, the emphasis on aesthetics, rich synonymy and the principles of stylistic dissimilation. The article also outlines links to the theoretical principles of Blahoslav's grammar.

How the Translators of Kralice Interpreted the Old Testament

Martin Prudký

This article presents and evaluates how the six-part Kralice Bible served as an interpretation of the wording of the Old Testament. It describes its appearance, how it was put together, its focus and its purpose. The chapter gradually explores the various features of the apparatus and formal aspects of the six-part Kralice Bible, focusing particularly on presenting and evaluating the explanatory and interpretive notes. It presents and elaborates upon various types of factual, linguistic and kerygmatic commentaries, explanations and interpretations and describes how they relate to the text of the translation. It cites and characterises selected notes and comments upon their theological profile. The result of this analysis is high praise for the editorial concept of the six-part Kralice Bible as a coherent, comprehensive biblical compendium for preachers and teachers of the Church and for the wider Christian community. In this form the entire interdependent translation of the biblical text and structured footnotes of this edition of the Scripture not only offer more information, but especially a deeper insight into the dynamics of understanding, interpretation and the possibilities opened up by the current appropriation of the Bible's testimony.

How the Translators of Kralice Interpreted the New Testament (taking John 3:1–15 as an example)

Jan Roskovec

The last (sixth) volume of the commented Czech translation of the Bible published in Kralice is rooted in the very beginnings of the whole project. It contains the New

ZA KRALICKOU DO KRALIC ANEB 400. VÝROČÍ BIBLE KRALICKÉ

EZECHIEL
od strany Polednj čtyř
hra/a brány tři: brána
dna/ brána Zacharow
bulonowa gedna:
frany Západnj čtyř tish
/ brány gegich tři: brá
a/ brána Aisferowa ged
nowa gedna:
olek osinnácti tisýc loke
t města od dnešního dne
Hospodin tam
přebývá.

Je napřed ro kapitol 45. ro 46. ro 47. ro 48. ro 49. ro 50. ro 51. ro 52. ro 53. ro 54. ro 55. ro 56. ro 57. ro 58. ro 59. ro 60. ro 61. ro 62. ro 63. ro 64. ro 65. ro 66. ro 67. ro 68. ro 69. ro 70. ro 71. ro 72. ro 73. ro 74. ro 75. ro 76. ro 77. ro 78. ro 79. ro 80. ro 81. ro 82. ro 83. ro 84. ro 85. ro 86. ro 87. ro 88. ro 89. ro 90. ro 91. ro 92. ro 93. ro 94. ro 95. ro 96. ro 97. ro 98. ro 99. ro 100. ro 101. ro 102. ro 103. ro 104. ro 105. ro 106. ro 107. ro 108. ro 109. ro 110. ro 111. ro 112. ro 113. ro 114. ro 115. ro 116. ro 117. ro 118. ro 119. ro 120. ro 121. ro 122. ro 123. ro 124. ro 125. ro 126. ro 127. ro 128. ro 129. ro 130. ro 131. ro 132. ro 133. ro 134. ro 135. ro 136. ro 137. ro 138. ro 139. ro 140. ro 141. ro 142. ro 143. ro 144. ro 145. ro 146. ro 147. ro 148. ro 149. ro 150. ro 151. ro 152. ro 153. ro 154. ro 155. ro 156. ro 157. ro 158. ro 159. ro 160. ro 161. ro 162. ro 163. ro 164. ro 165. ro 166. ro 167. ro 168. ro 169. ro 170. ro 171. ro 172. ro 173. ro 174. ro 175. ro 176. ro 177. ro 178. ro 179. ro 180. ro 181. ro 182. ro 183. ro 184. ro 185. ro 186. ro 187. ro 188. ro 189. ro 190. ro 191. ro 192. ro 193. ro 194. ro 195. ro 196. ro 197. ro 198. ro 199. ro 200. ro 201. ro 202. ro 203. ro 204. ro 205. ro 206. ro 207. ro 208. ro 209. ro 210. ro 211. ro 212. ro 213. ro 214. ro 215. ro 216. ro 217. ro 218. ro 219. ro 220. ro 221. ro 222. ro 223. ro 224. ro 225. ro 226. ro 227. ro 228. ro 229. ro 230. ro 231. ro 232. ro 233. ro 234. ro 235. ro 236. ro 237. ro 238. ro 239. ro 240. ro 241. ro 242. ro 243. ro 244. ro 245. ro 246. ro 247. ro 248. ro 249. ro 250. ro 251. ro 252. ro 253. ro 254. ro 255. ro 256. ro 257. ro 258. ro 259. ro 260. ro 261. ro 262. ro 263. ro 264. ro 265. ro 266. ro 267. ro 268. ro 269. ro 270. ro 271. ro 272. ro 273. ro 274. ro 275. ro 276. ro 277. ro 278. ro 279. ro 280. ro 281. ro 282. ro 283. ro 284. ro 285. ro 286. ro 287. ro 288. ro 289. ro 290. ro 291. ro 292. ro 293. ro 294. ro 295. ro 296. ro 297. ro 298. ro 299. ro 300. ro 301. ro 302. ro 303. ro 304. ro 305. ro 306. ro 307. ro 308. ro 309. ro 310. ro 311. ro 312. ro 313. ro 314. ro 315. ro 316. ro 317. ro 318. ro 319. ro 320. ro 321. ro 322. ro 323. ro 324. ro 325. ro 326. ro 327. ro 328. ro 329. ro 330. ro 331. ro 332. ro 333. ro 334. ro 335. ro 336. ro 337. ro 338. ro 339. ro 340. ro 341. ro 342. ro 343. ro 344. ro 345. ro 346. ro 347. ro 348. ro 349. ro 350. ro 351. ro 352. ro 353. ro 354. ro 355. ro 356. ro 357. ro 358. ro 359. ro 360. ro 361. ro 362. ro 363. ro 364. ro 365. ro 366. ro 367. ro 368. ro 369. ro 370. ro 371. ro 372. ro 373. ro 374. ro 375. ro 376. ro 377. ro 378. ro 379. ro 380. ro 381. ro 382. ro 383. ro 384. ro 385. ro 386. ro 387. ro 388. ro 389. ro 390. ro 391. ro 392. ro 393. ro 394. ro 395. ro 396. ro 397. ro 398. ro 399. ro 400. ro 401. ro 402. ro 403. ro 404. ro 405. ro 406. ro 407. ro 408. ro 409. ro 410. ro 411. ro 412. ro 413. ro 414. ro 415. ro 416. ro 417. ro 418. ro 419. ro 420. ro 421. ro 422. ro 423. ro 424. ro 425. ro 426. ro 427. ro 428. ro 429. ro 430. ro 431. ro 432. ro 433. ro 434. ro 435. ro 436. ro 437. ro 438. ro 439. ro 440. ro 441. ro 442. ro 443. ro 444. ro 445. ro 446. ro 447. ro 448. ro 449. ro 450. ro 451. ro 452. ro 453. ro 454. ro 455. ro 456. ro 457. ro 458. ro 459. ro 460. ro 461. ro 462. ro 463. ro 464. ro 465. ro 466. ro 467. ro 468. ro 469. ro 470. ro 471. ro 472. ro 473. ro 474. ro 475. ro 476. ro 477. ro 478. ro 479. ro 480. ro 481. ro 482. ro 483. ro 484. ro 485. ro 486. ro 487. ro 488. ro 489. ro 490. ro 491. ro 492. ro 493. ro 494. ro 495. ro 496. ro 497. ro 498. ro 499. ro 500. ro 501. ro 502. ro 503. ro 504. ro 505. ro 506. ro 507. ro 508. ro 509. ro 510. ro 511. ro 512. ro 513. ro 514. ro 515. ro 516. ro 517. ro 518. ro 519. ro 520. ro 521. ro 522. ro 523. ro 524. ro 525. ro 526. ro 527. ro 528. ro 529. ro 530. ro 531. ro 532. ro 533. ro 534. ro 535. ro 536. ro 537. ro 538. ro 539. ro 540. ro 541. ro 542. ro 543. ro 544. ro 545. ro 546. ro 547. ro 548. ro 549. ro 550. ro 551. ro 552. ro 553. ro 554. ro 555. ro 556. ro 557. ro 558. ro 559. ro 560. ro 561. ro 562. ro 563. ro 564. ro 565. ro 566. ro 567. ro 568. ro 569. ro 570. ro 571. ro 572. ro 573. ro 574. ro 575. ro 576. ro 577. ro 578. ro 579. ro 580. ro 581. ro 582. ro 583. ro 584. ro 585. ro 586. ro 587. ro 588. ro 589. ro 590. ro 591. ro 592. ro 593. ro 594. ro 595. ro 596. ro 597. ro 598. ro 599. ro 600. ro 601. ro 602. ro 603. ro 604. ro 605. ro 606. ro 607. ro 608. ro 609. ro 610. ro 611. ro 612. ro 613. ro 614. ro 615. ro 616. ro 617. ro 618. ro 619. ro 620. ro 621. ro 622. ro 623. ro 624. ro 625. ro 626. ro 627. ro 628. ro 629. ro 630. ro 631. ro 632. ro 633. ro 634. ro 635. ro 636. ro 637. ro 638. ro 639. ro 640. ro 641. ro 642. ro 643. ro 644. ro 645. ro 646. ro 647. ro 648. ro 649. ro 650. ro 651. ro 652. ro 653. ro 654. ro 655. ro 656. ro 657. ro 658. ro 659. ro 660. ro 661. ro 662. ro 663. ro 664. ro 665. ro 666. ro 667. ro 668. ro 669. ro 670. ro 671. ro 672. ro 673. ro 674. ro 675. ro 676. ro 677. ro 678. ro 679. ro 680. ro 681. ro 682. ro 683. ro 684. ro 685. ro 686. ro 687. ro 688. ro 689. ro 690. ro 691. ro 692. ro 693. ro 694. ro 695. ro 696. ro 697. ro 698. ro 699. ro 700. ro 701. ro 702. ro 703. ro 704. ro 705. ro 706. ro 707. ro 708. ro 709. ro 710. ro 711. ro 712. ro 713. ro 714. ro 715. ro 716. ro 717. ro 718. ro 719. ro 720. ro 721. ro 722. ro 723. ro 724. ro 725. ro 726. ro 727. ro 728. ro 729. ro 730. ro 731. ro 732. ro 733. ro 734. ro 735. ro 736. ro 737. ro 738. ro 739. ro 740. ro 741. ro 742. ro 743. ro 744. ro 745. ro 746. ro 747. ro 748. ro 749. ro 750. ro 751. ro 752. ro 753. ro 754. ro 755. ro 756. ro 757. ro 758. ro 759. ro 760. ro 761. ro 762. ro 763. ro 764. ro 765. ro 766. ro 767. ro 768. ro 769. ro 770. ro 771. ro 772. ro 773. ro 774. ro 775. ro 776. ro 777. ro 778. ro 779. ro 780. ro 781. ro 782. ro 783. ro 784. ro 785. ro 786. ro 787. ro 788. ro 789. ro 790. ro 791. ro 792. ro 793. ro 794. ro 795. ro 796. ro 797. ro 798. ro 799. ro 800. ro 801. ro 802. ro 803. ro 804. ro 805. ro 806. ro 807. ro 808. ro 809. ro 810. ro 811. ro 812. ro 813. ro 814. ro 815. ro 816. ro 817. ro 818. ro 819. ro 820. ro 821. ro 822. ro 823. ro 824. ro 825. ro 826. ro 827. ro 828. ro 829. ro 830. ro 831. ro 832. ro 833. ro 834. ro 835. ro 836. ro 837. ro 838. ro 839. ro 840. ro 841. ro 842. ro 843. ro 844. ro 845. ro 846. ro 847. ro 848. ro 849. ro 850. ro 851. ro 852. ro 853. ro 854. ro 855. ro 856. ro 857. ro 858. ro 859. ro 860. ro 861. ro 862. ro 863. ro 864. ro 865. ro 866. ro 867. ro 868. ro 869. ro 870. ro 871. ro 872. ro 873. ro 874. ro 875. ro 876. ro 877. ro 878. ro 879. ro 880. ro 881. ro 882. ro 883. ro 884. ro 885. ro 886. ro 887. ro 888. ro 889. ro 890. ro 891. ro 892. ro 893. ro 894. ro 895. ro 896. ro 897. ro 898. ro 899. ro 900. ro 901. ro 902. ro 903. ro 904. ro 905. ro 906. ro 907. ro 908. ro 909. ro 910. ro 911. ro 912. ro 913. ro 914. ro 915. ro 916. ro 917. ro 918. ro 919. ro 920. ro 921. ro 922. ro 923. ro 924. ro 925. ro 926. ro 927. ro 928. ro 929. ro 930. ro 931. ro 932. ro 933. ro 934. ro 935. ro 936. ro 937. ro 938. ro 939. ro 940. ro 941. ro 942. ro 943. ro 944. ro 945. ro 946. ro 947. ro 948. ro 949. ro 950. ro 951. ro 952. ro 953. ro 954. ro 955. ro 956. ro 957. ro 958. ro 959. ro 960. ro 961. ro 962. ro 963. ro 964. ro 965. ro 966. ro 967. ro 968. ro 969. ro 970. ro 971. ro 972. ro 973. ro 974. ro 975. ro 976. ro 977. ro 978. ro 979. ro 980. ro 981. ro 982. ro 983. ro 984. ro 985. ro 986. ro 987. ro 988. ro 989. ro 990. ro 991. ro 992. ro 993. ro 994. ro 995. ro 996. ro 997. ro 998. ro 999. ro 1000. ro 1001. ro 1002. ro 1003. ro 1004. ro 1005. ro 1006. ro 1007. ro 1008. ro 1009. ro 1010. ro 1011. ro 1012. ro 1013. ro 1014. ro 1015. ro 1016. ro 1017. ro 1018. ro 1019. ro 1020. ro 1021. ro 1022. ro 1023. ro 1024. ro 1025. ro 1026. ro 1027. ro 1028. ro 1029. ro 1030. ro 1031. ro 1032. ro 1033. ro 1034. ro 1035. ro 1036. ro 1037. ro 1038. ro 1039. ro 1040. ro 1041. ro 1042. ro 1043. ro 1044. ro 1045. ro 1046. ro 1047. ro 1048. ro 1049. ro 1050. ro 1051. ro 1052. ro 1053. ro 1054. ro 1055. ro 1056. ro 1057. ro 1058. ro 1059. ro 1060. ro 1061. ro 1062. ro 1063. ro 1064. ro 1065. ro 1066. ro 1067. ro 1068. ro 1069. ro 1070. ro 1071. ro 1072. ro 1073. ro 1074. ro 1075. ro 1076. ro 1077. ro 1078. ro 1079. ro 1080. ro 1081. ro 1082. ro 1083. ro 1084. ro 1085. ro 1086. ro 1087. ro 1088. ro 1089. ro 1090. ro 1091. ro 1092. ro 1093. ro 1094. ro 1095. ro 1096. ro 1097. ro 1098. ro 1099. ro 1100. ro 1101. ro 1102. ro 1103. ro 1104. ro 1105. ro 1106. ro 1107. ro 1108. ro 1109. ro 1110. ro 1111. ro 1112. ro 1113. ro 1114. ro 1115. ro 1116. ro 1117. ro 1118. ro 1119. ro 1120. ro 1121. ro 1122. ro 1123. ro 1124. ro 1125. ro 1126. ro 1127. ro 1128. ro 1129. ro 1130. ro 1131. ro 1132. ro 1133. ro 1134. ro 1135. ro 1136. ro 1137. ro 1138. ro 1139. ro 1140. ro 1141. ro 1142. ro 1143. ro 1144. ro 1145. ro 1146. ro 1147. ro 1148. ro 1149. ro 1150. ro 1151. ro 1152. ro 1153. ro 1154. ro 1155. ro 1156. ro 1157. ro 1158. ro 1159. ro 1160. ro 1161. ro 1162. ro 1163. ro 1164. ro 1165. ro 1166. ro 1167. ro 1168. ro 1169. ro 1170. ro 1171. ro 1172. ro 1173. ro 1174. ro 1175. ro 1176. ro 1177. ro 1178. ro 1179. ro 1180. ro 1181. ro 1182. ro 1183. ro 1184. ro 1185. ro 1186. ro 1187. ro 1188. ro 1189. ro 1190. ro 1191. ro 1192. ro 1193. ro 1194. ro 1195. ro 1196. ro 1197. ro 1198. ro 1199. ro 1200. ro 1201. ro 1202. ro 1203. ro 1204. ro 1205. ro 1206. ro 1207. ro 1208. ro 1209. ro 1210. ro 1211. ro 1212. ro 1213. ro 1214. ro 1215. ro 1216. ro 1217. ro 1218. ro 1219. ro 1220. ro 1221. ro 1222. ro 1223. ro 1224. ro 1225. ro 1226. ro 1227. ro 1228. ro 1229. ro 1230. ro 1231. ro 1232. ro 1233. ro 1234. ro 1235. ro 1236. ro 1237. ro 1238. ro 1239. ro 1240. ro 1241. ro 1242. ro 1243. ro 1244. ro 1245. ro 1246. ro 1247. ro 1248. ro 1249. ro 1250. ro 1251. ro 1252. ro 1253. ro 1254. ro 1255. ro 1256. ro 1257. ro 1258. ro 1259. ro 1260. ro 1261. ro 1262. ro 1263. ro 1264. ro 1265. ro 1266. ro 1267. ro 1268. ro 1269. ro 1270. ro 1271. ro 1272. ro 1273. ro 1274. ro 1275. ro 1276. ro 1277. ro 1278. ro 1279. ro 1280. ro 1281. ro 1282. ro 1283. ro 1284. ro 1285. ro 1286. ro 1287. ro 1288. ro 1289. ro 1290. ro 1291. ro 1292. ro 1293. ro 1294. ro 1295. ro 1296. ro 1297. ro 1298. ro 1299. ro 1300. ro 1301. ro 1302. ro 1303. ro 1304. ro 1305. ro 1306. ro 1307. ro 1308. ro 1309. ro 1310. ro 1311. ro 1312. ro 1313. ro 1314. ro 1315. ro 1316. ro 1317. ro 1318. ro 1319. ro 1320. ro 1321. ro 1322. ro 1323. ro 1324. ro 1325. ro 1326. ro 1327. ro 1328. ro 1329. ro 1330. ro 1331. ro 1332. ro 1333. ro 1334. ro 1335. ro 1336. ro 1337. ro 1338. ro 1339. ro 1340. ro 1341. ro 1342. ro 1343. ro 1344. ro 1345. ro 1346. ro 1347. ro 1348. ro 1349. ro 1350. ro 1351. ro 1352. ro 1353. ro 1354. ro 1355. ro 1356. ro 1357. ro 1358. ro 1359. ro 1360. ro 1361. ro 1362. ro 1363. ro 1364. ro 1365. ro 1366. ro 1367. ro 1368. ro 1369. ro 1370. ro 1371. ro 1372. ro 1373. ro 1374. ro 1375. ro 1376. ro 1377. ro 1378. ro 1379. ro 1380. ro 1381. ro 1382. ro 1383. ro 1384. ro 1385. ro 1386. ro 1387. ro 1388. ro 1389. ro 1390. ro 1391. ro 1392. ro 1393. ro 1394. ro 1395. ro 1396. ro 1397. ro 1398. ro 1399. ro 1400. ro 1401. ro 1402. ro 1403. ro 1404. ro 1405. ro 1406. ro 1407. ro 1408. ro 1409. ro 1410. ro 1411. ro 1412. ro 1413. ro 1414. ro 1415. ro 1416. ro 1417. ro 1418. ro 1419. ro 1420. ro 1421. ro 1422. ro 1423. ro 1424. ro 1425. ro 1426. ro 1427. ro 1428. ro 1429. ro 1430. ro 1431. ro 1432. ro 1433. ro 1434. ro 1435. ro 1436. ro 1437. ro 1438. ro 1439. ro 1440. ro 1441. ro 1442. ro 1443. ro 1444. ro 1445. ro 1446. ro 1447. ro 1448. ro 1449. ro 1450. ro 1451. ro 1452. ro 1453. ro 1454. ro 1455. ro 1456. ro 1457. ro 1458. ro 1459. ro 1460. ro 1461. ro 1462. ro 1463. ro 1464. ro 1465. ro 1466. ro 1467. ro 1468. ro 1469. ro 1470. ro 1471. ro 1472. ro 1473. ro 1474. ro 1475. ro 1476. ro 1477. ro 1478. ro 1479. ro 1480. ro 1481. ro 1482. ro 1483. ro 1484. ro 1485. ro 1486. ro 1487. ro 1488. ro 1489. ro 1490. ro 1491. ro 1492. ro 1493. ro 1494. ro 1495. ro 1496. ro 1497. ro 1498. ro 1499. ro 1500. ro 1501. ro 1502. ro 1503. ro 1504. ro 1505. ro 1506. ro 1507. ro 1508. ro 1509. ro 1510. ro 1511. ro 1512. ro 1513. ro 1514. ro 1515. ro 1516. ro 1517. ro 1518. ro 1519. ro 1520. ro 1521. ro 1522. ro 1523. ro 1524. ro 1525. ro 1526. ro 1527. ro 1528. ro 1529. ro 1530. ro 1531. ro 1532. ro 1533. ro 1534. ro 1535. ro 1536. ro 1537. ro 1538. ro 1539. ro 1540. ro 1541. ro 1542. ro 1543. ro 1544. ro 1545. ro 1546. ro 1547. ro 1548. ro 1549. ro 1550. ro 1551. ro 1552. ro 1553. ro 1554. ro 1555. ro 1556. ro 1557. ro 1558. ro 1559. ro 1560. ro 1561. ro 1562. ro 1563. ro 1564. ro 1565. ro 1566. ro 1567. ro 1568. ro 1569. ro 1570. ro 1571. ro 1572. ro 1573. ro 1574. ro 1575. ro 1576. ro 1577. ro 1578. ro 1579. ro 1580. ro 1581. ro 1582. ro 1583. ro 1584. ro 1585. ro 1586. ro 1587. ro 1588. ro 1589. ro 1590. ro 1591. ro 1592. ro 1593. ro 1594. ro 1595. ro 1596. ro 1597. ro 1598. ro 1599. ro 1600. ro 1601. ro 1602. ro 1603. ro 1604. ro 1605. ro 1606. ro 1607. ro 1608. ro 1609. ro 1610. ro 1611. ro 1612. ro 1613. ro 1614. ro 1615. ro 1616. ro 1617. ro 1618. ro 1619. ro 1620. ro 1621. ro 1622. ro 1623. ro 1624. ro 1625. ro 1626. ro 1627. ro 1628. ro 1629. ro 1630. ro 1631. ro 1632. ro 1633. ro 1634. ro 1635. ro 1636. ro 1637. ro 1638. ro 1639. ro 1640. ro 1641. ro 1642. ro 1643. ro 1644. ro 1645. ro 1646. ro 1647. ro 1648. ro 1649. ro 1650. ro 1651. ro 1652. ro 1653. ro 1654. ro 1655. ro 1656. ro 1657. ro 1658. ro 1659. ro 1660. ro 1661. ro 1662. ro 1663. ro 1664. ro 1665. ro 1666. ro 1667. ro 1668. ro 1669. ro 1670. ro 1671. ro 1672. ro 1673. ro 1674. ro 1675. ro 1676. ro 1677. ro 1678. ro 1679. ro 1680. ro 1681. ro 1682. ro 1683. ro 1684. ro 1685. ro 1686. ro 1687. ro 1688. ro 1689. ro 1690. ro 1691. ro 1692. ro 1693. ro 1694. ro 1695. ro 1696. ro 1697. ro 1698. ro 1699. ro 1700. ro 1701. ro 1702. ro 1703. ro 1704. ro 1705. ro 1706. ro 1707. ro 1708. ro 1709. ro 1710. ro 1711. ro 1712. ro 1713. ro 1714. ro 1715. ro 1716. ro 1717. ro 1718. ro 1719. ro 1720. ro 1721. ro 1722. ro 1723. ro 1724. ro 1725. ro 1726. ro 1727. ro 1728. ro 1729. ro 1730. ro 1731. ro 1732. ro 1733. ro 1734. ro 1735. ro 1736. ro 1737. ro 1738. ro 1739. ro 1740. ro 1741. ro 1742. ro 1743. ro 1744. ro 1745. ro 174

ZA KRALICKOU DO KRALIC

ANEB 400. VÝROČÍ
BIBLE KRALICKÉ

EZECHIE
z od strany Polednj čty
mjra/a brány tři: brán
jedna/ brána Zachare
babylonowa gedna:
strany Západnj čtyř t
a/ brány gegich tři: bu
na/ brána Alserowa ge
linowa gedna:
Koleť osmácti tisýc lot
pať města od dnešního d
Hospodin tam
přebývá.

Porot napřed to karitole 45. to 46. to 47.
o svatých rozech pokolení. Kde píše
Tím to vědají: že Božíj zjevení a
světů skupin: řádů, a porotáných, a
Kor. 12. b. 13.) Světadání štu. Et
est. 191. a gatvinský romysleným oby
ej ho Bůh postavil, řády se: ale rozt
quámar: (1 Kor. 7. b. 20.) a k tom
Dále Prerok štu
a v rodném vědání: je mělo byti čten
nj, rozt. to kap. 42. 15. 16. to 45. 2.)
Kajdem vha tři Čtení 31.) a to pro vi
ho. Svatá Jana rozkachem jadoševy
el rodný p. skup byti: tak aby ru přel.
en a Abrahamem ro Kralovstoj, nevěst
gati j v srovnání Jana ro Svatou (21.
a. S těmi pat. 10. j. věstij, řádů, a kap
dm město přelýmaji. Bůh gest. a nich ne
stónání svět: (1 Kor. 7. b. 20.) přelý
ho města: on titul měl byti: je
gest město ro němž Ho
spodin přebý
ro. Čtení
31. 2.)

Testament, which is in fact the third edition of the work by Jan Blahoslav (1523–1571). Blahoslav, a bishop of the Unity of Brethren in Ivančice, pioneered the project by producing a translation of the New Testament from the Greek text, based on the new humanistic translation theory, and by compiling a book of Czech grammar. Moving on from the mainly linguistic interests of Blahoslav, the Brethren of Kralice furnished the biblical translation with a concise system of comments relating to various levels of understanding of the biblical text. The first part of this contribution briefly describes this methodological genesis of the Kralice Bible project and discusses the method used to translate it and the principles employed by the Brethren: respect to the original text combined with consideration of other modern (mainly Latin) translations and the earlier tradition of biblical translation in the Czech language. The second part of the study describes the three levels of interpreting comments – relating to the problems (and variants) of translation, to the presentation of the individual details of the text, and finally to the doctrinal logic behind the passages. It demonstrates the function of the Kralice notes in one passage, showing how the condensed comments can be unfolded into a full-blown commentary.

The Bible and Comenius

Jan Kumpera

This chapter is devoted to the work of John Amos Comenius as seen from the perspective of his study of the Bible and Bible studies of the time. Special attention focuses particularly on Comenius' Didactics works, associated with his pan-educational and pan-scientific (pansophic) intentions: his works *The Door of Languages Unlocked* (*Ianua linguarum reserata*) and its illustrated version entitled *Writing on All Learning* (*Opera didactica omnia*), as well as other works. Besides Comenius' constant efforts to learn about and study the latest findings in the world of science (in contrast to his image of the world created through biblical tradition), the chapter also emphasises his attempts to interest young people in religious studies through theatre performances (such as the play *Patriarch Abraham*). In relation to the lasting educational appeal of Comenius' works, the chapter also mentions *Manual or Core of the Whole Saint Bible*, intended for the general reader as a guide to point the way towards religious knowledge through a simplified, textbook-based extract of the Scripture. It is not just this work of Comenius', written to popularise the Bible and make it more accessible, but also his work as a whole that is based on the unwavering belief that the path to human development stems from *three books of knowledge: The Scripture, Nature and Human Reason*.

The Kralice Bible and Czech literature

Hana Bočková

This article explores how the Kralice Bible came to be part of Czech literature and in what ways it has enriched it since it was published. It exerted its influence most on the group of authors of the Unity of Brethren (such as Matouš Konečný and John Amos Comenius), for which it was the starting point for the creation of religious educational works in various different genres which, besides mediating doctrinal principles, also responded to the difficult situation the Unity found itself in during the years following the Battle of the White Mountain. However, the Kralice Bible was also reflected in the work of the Catholic Baroque (being referred to by B. Balbín, M. V. Šteyer, the St. Wenceslas Bible, etc.). Its role changed somewhat with the coming of the modern age, becoming the focus for themes in the works of the revivalist poets and prose writers (generally in association with another symbol of the Czech past – J. A. Comenius); it also permeates the historical prose of 20th century authors. Its spiritual legacy thus lives on in Czech literature.

Brethren hymn books of the pre-White Mountain period through new eyes?

Eliška Baťová

Our appraisal of the creation and quality of Brethren hymnals is closely linked to Jan Blahoslav, on the basis of his own writings as well as later findings. Further research

calls for a sensitive and critical approach to the texts, most of which are apologetic in nature and therefore their predictive value is somewhat limited. No satisfactory theory has yet been put forward as regards the origins of the Brethren hymnals. Questions concerning denominational affiliation are still raised by the unannotated hymnal edition known as *Piesničky* (*Songs*) dating from 1501; the hymn book from 1505, which unfortunately has not been preserved, remains open to the question of to what extent its content was officially redacted and intended in the liturgical sense. Moreover, the majority of the other Czech-language hymnals of the Unity of Brethren provide opportunity for reflection, as to some extent they conflict with the details we know from Blahoslav's preface to the *Szamotoły Hymnal*. Another two official hymn books were published by the middle of the 16th century, which probably expressed greater emphasis of the business plans of their printer (an edition from 1519, unpreserved, and the *Rohův Hymnal* from 1541). Nevertheless, Blahoslav's work is classed as being part of the "co-Brethren" hymnals. For the purposes of further hymnological research it is important to take note of what hymn books Blahoslav actually does not mention in his preface. In addition to the commercial committee of the printer Václav Oustský and German hymnals from 1531 and 1544 (which obviously represent a different branch of the Brethren's hymnal works), in particular there are also the unofficial hymns in manuscript form written by members of the Unity, including, for example, the hymn book by Jan Augusta. This is also perhaps one reason why these tend to remain away from the focus of researchers' interests, whereas the following editions – the *Szamotoły Hymnal* from 1561 and the *Ivančice Hymnal* from 1564 – became the centre of attention for Czech hymnologists thanks to the authority of Blahoslav's texts. Another edition of the German Brethren hymn book was also published in Ivančice in 1566 while Jan Blahoslav was still alive. This hymnal was subsequently published two more times, in 1580 in Nuremberg and in 1606 in Kralice. After the death of Jan Blahoslav, the Brethren hymn book, its preface and contents, became a codified book which was reissued again and again without any significant changes being made. The second Ivančice edition from 1576 and three editions of the Kralice Bible from 1581, 1594 and 1598 were published with sheet music. Besides these, small handy hymnals without sheet music were also printed in a smaller format, while the smallest format of hymnals consisted of the *Pisničky duchovní* (*Spiritual Songs*), which were an unannotated selection from the large hymn book. As before, the Brethren's work on its hymnals did nothing to stop it from issuing official works. Due to the Unity's orientation towards Calvinism at that time, paraphrased psalms became more and more important, inspired by Clément Marot's French rhapsody. This trend was first started by Esrom Rüdinger (his *Libri Psalmorum Paraphrasis Latina* was printed in 1580–1581 in Zhořelec), which probably inspired Jiří Strejc to create Czech paraphrases of the Psalms in song. Strejc's Psalms were printed twice in Kralice, in 1587 and 1598, and more than 10 other editions were published between 1590 and 1620 in Prague. It was not until the new edition of the Kralice hymn book from 1615 and its later re-edition in 1618 that the traditional Brethren repertoire of strophic choral and liturgical songs and chants for the entire festive liturgical year as well as for a variety of everyday needs was officially extended to include psalms with annotated melodies borrowed from works printed in Geneva. The edition printed in 1615 therefore moves the Brethren hymnography away from repertoire framework codified by Blahoslav, which was closely linked to the Czech mediaeval tradition, and opens the way for a new type of hymn book, which, however, can only be followed on from by the exiled drafters of hymnals. Yet even for those holding other beliefs, the Brethren hymn books would become a fundamental challenge and inspiration for the future.

The Unity of Brethren culture in the context of Czech national musical traditions

Viktor Velek

The introduction to this study presents a summary of what is referred to as musical tradition, and then defines the differences and common aspects of the main Czech musical traditions throughout history. The next part consists of a brief summary of the importance of music to the Unity of Brethren. The final section describes efforts to

ZA KRALICKOU DO KRALIC ANEB 400. VÝROČÍ BIBLE KRALICKÉ

EZECHIEL
od strany Polednj čtyř
hra/a brány tři: brána
dna/ brána Zacharow
bulonowa gedna:
frany Západnj čtyř tish
/ brány gegich tři: brá
a/ brána Aisferowa ged
nowa gedna:
olek osinnácti tisýc loke
t města od dnešního dne
Hospodin tam
přebývá.

Je napřed ro kapitolé 45. ro 46. ro 47. ro 1
speřádání rořech pokolení: koe koe (y
hij) to vřágán: Je Bohm hram a gal
ch stupněch, řádech, a porokáných, gale
r. 12. b. 13.) speřádání hru Hrom
i. 14.) a gahynfeli roymalleným obyčej
po Báh posavil, řájet se: ale rotom p
řávan: (1. 15. 7. 8. 20.) a f toma a
Dale přerok činí
reidění vřágán: je město byti žito, rym
roly ro kap: 42. 15. 16. ro 45. 2.) To
joem vřá tti (rořá 31.) a to pro vřág
Grujaléna rořechním jědčřivým /
rořný přáup byti: tak aby ro řáři: ed
n Abrahamem ro řálorořroř nevěřím řá
tj y řrořtému Janu ro řárořroř (1. 16. 17.)
S tmi pak řá. ř rořtj: řáři, a řáři: řá
měř přářroř. Báh řář a řáři rořroř
řrořroř řroř: (1. 18. 8. 20.) přerok to
ho měř: řen řyřil měř byti: ře
řář měř ro řenij. Hra
řrořroř přářroř
roř: řroř
31.)

ZA KRALICKOU DO KRALIC

ANEB 400. VÝROČÍ
BIBLE KRALICKÉ

EZECHIE
z od strany Polednj čty
mjra/a brány tři: brán
jedna/ brána Zachare
babylonowa gedna:
z strany Západnj čtyř t
a/ brány gegich tři: bu
na/ brána Asferowa ge
linowa gedna:
Koleť osmnácti tisýc lot
pať města od dnešního d
Hospodin tam
přebýval.

Porot napřed to karitole 45. to 46. to 47.
o svatých vřetech pokolení. Kde píše
Tím to vřetání: Je Bůh jedin a
světý, klupný, řádý, a porotáný, a
Kor. 12. b. 13.) vřetání tu. Ti
est, 101. a gatýnfoli roymýleným oby
ej ho Bůh poslal, řády se: ale roto
quámar: (1 Kor. 7. b. 20.) a k tom
Dále Prerok tu
a v roidění vřetání: je mělo byti čtro
nj, roty to kar. 42. 15. 16. to 45. 2.)
řádým vřet. tři Čtro 31. Ja to pro vř
ho. Svatý a řádý vřetání řádý: řádý
el roidný p. řádý byti: tak aby ru přel.
en a Abrahamem to řádý roto, nevěst
řádý vřetání Jana to řádý (21.
a. S těmi pať řádý vřet. řádý, a řádý
dm město přelýma. Bůh gest a řádý ne
řádý řádý (1 Kor. 7. b. 20.) přelý
ho města řádý řádý byti: je
gest město to řádý řádý
řádý přelý.
ro. řádý
31. 2.)
†

capture 150 years of composers' interest in the topic of J. A. Comenius, or the Unity of Brethren. The aim of this part is not to create a "catalogue" of compositions, but merely to indicate how many compositions there are, what form they take, and the reasons that led to their creation. The study as a whole clearly confirms that J. A. Comenius and the Unity of Brethren are two of the most vibrant historical themes that composers often draw on.

The Kralice Bible in what is now Slovakia

Miloš Klátik

The purpose of this article is to highlight the importance of the Kralice Bible in Slovak history, as it played a crucial role not only in Bohemia, but also in the history of Slovakia and the Slovak evangelists. The Kralice Bible became a major force in the country's religious and national development. The language of the Kralice Bible – Bible Czech – became the language of the Slovak evangelists and the official language until the codification of the official Slovak language in 1843. Clashes over the literary and liturgical language – Bible Czech – can be seen in the words of selected national revivalists such as Ľudovít Štúr, Michal Miloslav Hodža and Daniel Gabriel Lichard. Indeed, the Kralice Bible has been a rich part of our spiritual heritage for almost 400 years.

Church and image?

Protestant approaches to art and architecture

Sixtus Bolom-Kotari

The four hundredth anniversary of the publication of the Kralice Bible is also the anniversary of the evangelical artistic culture. The study presents the different versions of relations between the reformation and art and architecture, as well as the ways in which practical use was made of the Evangelical artistic legacy. Through the introductory example of the St. Martin's Church in Kralice, which integrates various layered approaches taken by society towards art and architecture over time and which is also closely linked to the artistic format of the Kralice Bible itself, it defines four basic concepts inherent in the relationship to cultural heritage in the Protestant sphere (rehabilitative, traditionalistically creative, contextually creative, contrasting). It substantiates this theory using specific buildings and churches and the artwork adorning them. The article also explores later alterations – both those that respect the original concept of space as well as those that veer away from it. Besides explaining the specific relationship between the reformation and art, this article also aims to serve as a methodical contribution towards saving our cultural heritage.

Interwar architecture of Protestant churches and chapels in Czechoslovakia

Patrik Líbal

This period saw the emergence of several dozen Evangelical and Protestant churches and chapels, some of which are still fine examples of Czechoslovak architecture to this day. The Evangelical Church of the Czech Brethren, which was formed as the result of a merger between the Church of the Augsburg (Lutheran) and the Helvetian (reformed) beliefs, owned a number of churches from the time of the monarchy. There was full religious freedom since the proclamation of the Imperial Mandate of 1861. Even so, in the years between the wars the Evangelists built more churches, particularly in the newer districts. The better buildings are associated with the names of a number of prominent architects. In the 1920s Bohumír Kozák designed buildings in Libeň and Jungmannova Street in Prague and in the 1930s he and his brother Lubomír designed the chapel in Nusle. Another extraordinary church, built in 1936–1937, was designed by Vladimír Karkfík for Zlín. Other architects worth mentioning are Jaroslav Fišer, Oldřich Liska and Miloslav Tejč. New churches were also built by the German Evangelical Church and the Evangelical Church of Augsburg in eastern Silesia. The Slovak Evangelical Church also constructed a number of important buildings, such as the church in Trnava, designed by Josef Marek (1923–1924) and the ones in Bratislava (1931–1933) and Žilina (1935–1936), by the architect Milan Michal Harminec. In addition to these, churches

were also designed for the newly-established Czechoslovak Hussite Church by some highly renowned architects, including Josef Hrubý, Josef Kittrich, Bohumír Kozák, as mentioned above, Bohumil Kuchař, Jiří Stíbrál and Vladimír Wallenfels. The Ambrožův sbor chapel by J. Gočár in Hradec Králové (1926–1929), the Husův sbor chapel designed by Jan Víšek in Brno (1927–1929) and the Vinohradský sbor (1931–1933) by P. Janák are examples of the peak of functionalistic architecture. Although this cannot be said of all the new churches and chapels built between the wars, many of these buildings have greatly enriched the Czechoslovak architectural scene.

Vlasta Fialová and *Z kralické tvrže* (From the Kralice Stronghold) magazine

Jiří Mitáček

This chapter is devoted to the importance of PhDr. Vlasta Fialová, CSc. (1896–1972). It focuses on her work in Kralice nad Oslavou in relation to our modern-day understanding of the work of the secret Brethren printing works in this West Moravian village. It also presents a brief assessment of the publication platform for research carried out in this area, the *Z kralické tvrže* (From the Kralice Stronghold) magazine, the establishment of which is associated with the name of this Moravian historian. This periodical, which was published from 1967 to 2006, particularly in the nineteen seventies and eighties, provide publishing opportunities for a number of cutting-edge topics and historical studies for authors who were not granted this chance by official historiography.

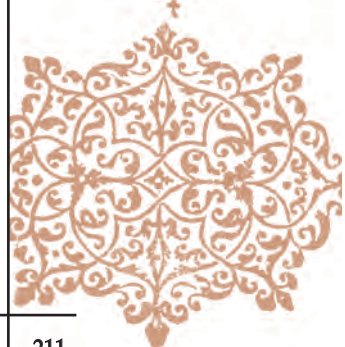
ZA KRALICKOU DO KRALIC

ANEB 400. VÝROČÍ

BIBLE KRALICKÉ

EZECHIEL
od strany Polednj čtyř
hra/a brány tři : brána
dna/ brána Zacharow
bulonowa gedna:
frany Západnj čtyř tish
/ brány gegich tři : brá
a/ brána Aisferowa ged
nowa gedna:
olek osinnácti tishc loke
ať města od dnešního dne
Hospodin tam
přebývá.

ot napřed ro kapitole 45. ro 46. ro 47. o i
spřádání rošlech pokolení: kde kteří sy
hij to vřádní: Ježtožm hram a gal
ch stupních, řádích, a porostlých, qaf
r. 12. b. 13.) spřádání lau. Nro
i, 14), a gahmelli roymalleným obyčej
po Báh postavil, řájeti se: ale rotom p
távnat: (1 Ro. 7. d. 20.) a k tomu a
Dale přerok činí j
roideň vřádní: je mžto byti žtro, rym
roij ro kap: 42. 15. 16. ro 45. 2.) Zo
jodem vřla tři (ro: 31.) a to pro vřá
Grupakena rošlechněm jaderovym /
roolný p. stup byti, tak aby ta řáti. ed
a Abrahamem ro kralovstvy, nevesti m. ř.
tj. y vřatéma Janu ro dzerovny (21. d. 1
S tím pák řd. i rořij, řáti, a řáti, ř.
měste přelýmaj. Báh gest a qich neopu
řionán řro: (11. d. 20.) přerok to
ho města: ten tytul měl byti: Je
gest města ro něm. Hos
podin přebý
ro: Cova
31.)

ANEB 400. VÝROČÍ
BIBLE KRALICKÉ

EZECHIE
 5 od strany Poslednj čtyř
 mje/a brány tři: brána
 jedna/ brána Zachare
 abulonowa gedna:
 6 strany Šapadnj čtyř t
 a/ brány gegich tři: br
 na/ brána Asferowa ge
 ljinowa gedna:
 7 koleť osmnácti tisýc lok
 pať města od dněsňho d
 8 Hospodin tam
 přebývá.

přelst napřed to kavitole 45. 10. 46. 10. 47.
 c o přelstání všech pokolení, kde přelst
) Tím je vřezáno: Je Božím zjeven a
 svých slupních, řádých, a porokáňích, a
 10. 12. b. 13.) přelstání tlu 21.
 esty, 181. a g) vřezání roymislenných
 ej ho Bůh postavit, řády se: a ale roto
 přelstání: (10. 7. 3. 20.) a to tom.
 10. 7. 3. 20.) Dole přelst tlu
 a u roidění vřezáno: je mělo byti čer
 nj, voj. to kapt. 21. 16. 10. 45. 2.)
 každém vřel tlu 10. 7. 3. 20.) a to pro vř
 ho Gerulánu rofchémim aby: přelst
 el roduj p) slup byti: tak aby tu přelst
 en a Abrahamem to křalovstoj nebst
 i gaj v řezání Jina ro zgerom (21.)
 2.) Těmi pat 10. 7. 3. 20. 181, a kapt
 m měle přelst ro Bůh gest a rch ne
 řezání přelst (10. 7. 3. 20.) přelst
 ho měle: en tytul mě byti: je
 gest mělo ro něnj. Ho
 přelst přelst
 ro. 10. 7. 3. 20.
 31.)

SEZNAM VYOBRAZENÍ, PLÁNKŮ A MAP

(číslo označuje stránku)

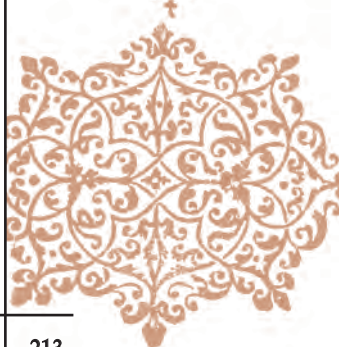
- 15 – Vybroucení pálení kacířských knih v mauzoleu císaře Ferdinandanda II. v Grazu. Foto Tomáš Knoz. Archiv autora.
- 17 – Ves Kralice nad Oslavou na výřezu z dobové mapy náměšťského panství. Foto Tomáš Knoz. Uloženo zámek Náměšť nad Oslavou.
- 18 – Replika vratislavského portrétu mladého Karla st. ze Žerotína. Moravská zemská knihovna.
- 19 – Náhrobek Jindřicha Kralického z Kralic. Archiv autora.
- 20 – Pozůstatky kralické tvrze. Stav na přelomu 20. a 21. století. Foto Slavomír Brodesser. Archiv historického oddělení Moravského zemského muzea.
- 21 – Rekonstrukce lisu kralické tiskárny. Foto Tomáš Knoz. Archiv autora.
- 22 – Podoba kralických tiskařů na titulním listu Ivančického kancionálu z roku 1564: zleva Matěj Šabin Drahotušský, Zacharyáš Solín a Václav Solín. Archiv historického oddělení Moravského zemského muzea.
- 23 – Obraz *Život v kralické tiskárně* od kralického malíře Stanislava Černého (1901–1981) zobrazující práci v kralické tiskárně, včetně hypotetického setkání Jana Amose Komenského a Karla staršího ze Žerotína (vlevo), 1958. Foto Karel Šabata. Archiv historického oddělení Moravského zemského muzea.
- 25 – Titulní list druhého dílu šestidílné *Bible kralické* (vlevo) a úvodní strana třetí knihy kralického Nového zákona – evangelia podle Lukáše (vpravo). Archiv autora.
- 30 – Jeden z příkladů dobového tisku. Modlitební kniha *Seder zmirot u-virkat ha-mazon*. Praha, Geršom ben Šlomo ha-Kohen, Meir ben Jaakov ha-Levi Epstein, Chajim ben David Šachor, Meir ben David 1514. Židovské muzeum Praha, sign. 64.981, fol. 27a.
- 31 – David, král Izraele. Ilustrace v *Chochmat Manoach*. Praha, Jaakov ben Geršon Bak 1612. Poprvé otištěno Janem Kantorem Hadem ve Vokabuláři, Praha 1550. Židovské muzeum Praha, sign. 3.788, fol. 147b.
- 33 – Titulní list *Nového zákona* Johanna Frobena, Basilej 1522. Archiv autora.
- 34 – Johanna Frobena *Augustinus, O obci Boží*. Ilustrátoři Urs Graf, Ambrosius Holbein a Hans Holbein ml., Basilej 1522. Archiv autora.
- 34 – Virgil Solis – Ovidius, *Metamorfózy*, kniha XIV 698–764. Frankfurt 1581. Archiv autora.
- 35 – Jost Amman a Hans Sachs, řezník a tovaryš při porážce, *Eygentliche Beschreibung aller Stände auff Erden, hoher und nidriger, geistlicher und weltlicher, aller Künsten, Handwercken und Händeln ...*, 1568. Archiv autora.
- 42 – Titulní strana I. dílu *Bible Kralické*, 1579. Ústřední archiv Českobratrské církve evangelické, sign. III.T. 67/1.
- 43 – Titulní strana tisku *Pisně duchovní evangelistské*, 1564. Převzato z knihy Vlasty Fialová: *Zachariáš Solín, tiskař Kralické bible*. Brno 1968
- 44 – Titulní strana VI. dílu *Bible Kralické*, 1594. Ústřední archiv Českobratrské církve evangelické, sign. III.T. 67/6.
- 45 – Titulní strana jednodílné *Bible Kralické*, 1596. Ústřední archiv Českobratrské církve evangelické, sign. II.T. 124
- 46 – Titulní strana jednodílné *Bible Kralické*, 1613. Ústřední archiv Českobratrské církve evangelické, sign. III.T. 72.
- 48 – Maureska se signety v VI. díle *Bible Kralické*, 1601. Ústřední archiv Českobratrské církve evangelické, sign. II.T. 321.
- 49 – Symbol beránka ve III. dílu *Bible Kralické*, 1582. Ústřední archiv Českobratrské církve evangelické, sign. III.T. 67/3.
- 49 – Ilustrativní ukázky z dalšího kancionálu. *Pisně evangelistské*, 1562. Ústřední archiv Českobratrské církve evangelické, sign. III.T.14, fol. 20, 100, 128 a 192.
- 50 – Vlys s erby rodů Slavatů a Žerotínů v jednodílné *Bibli Kralické*, 1596. Ústřední archiv Českobratrské církve evangelické, sign. II.T. 124, s. 5.
- 50 – Vlysy s emblémy Jiříka Střejce (a), biskupa Theofila Turnovského (b), Jana Efreima (c), biskupa Narcise Vrhopolského (d) a biskupa Bartoloměje Němčanského Brodského (e) v jednodílné *Bibli kralické*, 1596. Ústřední archiv Českobratrské církve evangelické, sign. II.T. 124, s. 923, 950, 967 a 996.
- 55 – Titulní list *Nového zákona*. Ivančice 1564. Národní knihovna České republiky. sign. 54 G 724.

- 56 – Dřevořez umístěný na závěr Prvního listu Tesalonickým v ivančickém *Novém zákoně*, 1564. Národní knihovna České republiky, sign. 54 G 724, fol. 256b.
- 56 – Závěrečný dřevořez v ivančickém *Novém zákoně*, 1564. Národní knihovna České republiky, sign. 54 G 724.
- 56 – Mauresková viněta v ivančickém *Novém zákoně*, 1564. Národní knihovna České republiky, sign. 54 G 724, fol. 237b.
- 57 – Titulní list ivančického *Nového zákona* z roku 1568. Národní knihovna České republiky, sign. 54 C 6.
- 58 – Titulní list 6. dílu šestidílné *Bible kralické*, 1594. Ústřední archiv Českobratrské církve evangelické, sign. III.T.67/6.
- 59 – Mauresková kartuš s Beránkem v 6. díle šestidílné *Bible kralické*, 1594 (vlevo) a druhém vydání 6. dílu, 1601 (vpravo). Ústřední archiv Českobratrské církve evangelické, sign. III.T.67/6, fol. 251b a sign. II.T.321, fol. 265b.
- 59 – Viněta s monogramem SH v druhém vydání 6. dílu šestidílné *Bible kralické*, 1601. Ústřední archiv Českobratrské církve evangelické, sign. II.T.321, fol. 458a.
- 59 – Závěrečná mauresková hvězdice s devíti monogramy v druhém vydání 6. dílu šestidílné *Bible kralické*, 1601. Ústřední archiv Českobratrské církve evangelické, sign. II.T.321.
- 60 – Titulní list 1. dílu *Bible kralické*, 1579. Ústřední archiv Českobratrské církve evangelické, sign. III.T.67/1.
- 61 – Vlys z 1. dílu *Bible kralické*, 1579. Ústřední archiv Českobratrské církve evangelické, sign. III.T.67/1, fol. 1a.
- 61 – Vyobrazení 1., 3. a 4. dílu *Bible kralické*, 1579 (a), 1582 (b) a 1587 (c-f): vlys s hlavičkou anděla, emblémem biskupa Jana Eneáše (a), rostlinný vlys (b), klanění tří králů (c), vjezd do Jeruzaléma (d), křest Krista v Jordánu (e) a Veroničina rouška (f). Ústřední archiv Českobratrské církve evangelické, sign. III.T.67/1, fol. 196a; sign. III.T.67/3, fol. 171a; sign. III.T.67/4, fol. 374a, 401b, 419b a 211a.
- 62 – Nahofe maureska s drobnou grafickou značkou dole (snad šifrou člena tiskárny) z 1. dílu *Bible kralické* (1579), dole koncovky z 2. (vlevo) a 5. (vpravo) dílu *Bible kralické* (1580 a 1588). Ústřední archiv Českobratrské církve evangelické, sign. III.T.67/1, fol. 324b; sign. III.T.67/2, fol. 238a; sign. III.T.67/5, fol. 122a.
- 63 – Mauresková kartuš s beránkem na titulním listu prvního vydání jednodílné *Bible kralické*, 1596. Ústřední archiv Českobratrské církve evangelické, sign. II.T.124, fol. 265b.
- 64 – Vlysy z prvního vydání jednodílné *Bible kralické*, 1596 (a-d), včetně emblému pěticipé hvězdy s liliovým květem na vrcholu polského bratrského biskupa B. S. Theofila Turnovského v menším vlysu evangelia sv. Matouše (e). Ústřední archiv Českobratrské církve evangelické, sign. II.T. 124, s. 5, 433, 456, 745 a 923.
- 64 – Maureska s květem karafiátu v prvním vydání jednodílné *Bible kralické*, 1596. Jde o emblém tiskaře Zachariáše Solína, jehož monogram se zde také nalézá. Ústřední archiv Českobratrské církve evangelické, sign. II.T. 124.
- 65 – Titulní strana a vlys s monogramem řezbáře Václava Elama v pravém dolním rohu v druhém vydání jednodílné *Bible kralické*, 1613. Ústřední archiv Českobratrské církve evangelické, sign. III.T.24.
- 66 – Titulní list kralického *Žaltáře Davida svatého*, 1579. Národní knihovna České republiky, sign. 54 F 170.
- 67 – Závěrečný dřevořez kralického *Žaltáře Davida svatého*, 1581. Převzato z článku Mirjam Bohatcové: *Symbol stromu poznání a stromu života v bratrských tiscích*. Z kralické tvrže 12, 1985, s. 15, obr. 11.
- 82 – Fotografie tiskové strany *Šestidílký* s textem Ex 2,21–3,4. *Bibli české díl první: Totiž Patery Knihy Mojžíšovy, v nově vydané*. s. I. 1579. Foto Martin Prudký. Knihovna Evangelické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, sign. 2T 27/1.
- 83 – Fotografie tiskové strany *Šestidílký* s textem Ž 104,29–105,3. *Bibli české díl třetí v nově vydané*. s. I. 1579. Foto Martin Prudký. Knihovna Evangelické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, sign. 2T 27/3.
- 104 – Srovnání počátečních veršů z evangelia Jan 3 v Blahoslavově překladu *Nového zákona*. Převzato z faksimile *Blahoslavův Nový zákon z roku 1568*. Ed. Jaroslav Konopásek. Praha 1931.
- 105 – Kralická redakce týchž pasáží. Převzato z faksimile *Biblia slavica*. Serie I: Tschechische Bibeln, Band 3: Kralitzer Bibel / Kralická Bible. Ed. Hans Rothe, Friedrich Scholz. Paderborn etc. 1995.
- 122 – Nejstarší známe vyobrazení Jana Amose Komenského z roku 1642, mědirytina George Glowera (nejspíše podle předlohy Václava Holara). Archiv historického oddělení Moravského zemského muzea.

ZA KRALICKOU DO KRALIC ANEB 400. VÝROČÍ BIBLE KRALICKÉ

EZECHIEL
od strany Poslednj čtyř
hru/a brány tři : brána
dna/ brána Zacharow
bulonowa gedna:
frany Západnj čtyř tish
/ brány gegich tři : brá
a/ brána Aisferowa ged
nowa gedna:
oleť osinnácti tisýc loke
t města od dnešního dne
Hospodin tam
přebývá.

ot napřed ro kapitolé 45. ro 46. ro 47. ro 1
speřádání rořech pokolenj: tde křest (y
hij) to vřágán: Ze Sojm hrujny a gal
ch stupnjch, řádich, a porokánjch: gale
r. 12. b. 13.) spřádání hru Arom
i, fty, a galynteli roymallenjny obyčej
po Báh pospavil, řájet se : ale rotom p
řávav: (1 Ro. 7. d. 20.) a f toma a
Dale přerok čij j
rořednj vřágán: je město byti žito, rym
roly ro kap. 42. 15. 16. ro 45. 2) Ze
jsem vřla tři (ro. 31.) a to pro vřágá
Grujalena rořechnjm jaderovjny /
roolnj přáup byti: tde aby ro řáfla ed:
a Abrahamem ro řálorovjny nevěřnjm ři
tj v řvřtému Janu ro Zgerovj (31. d. 1
Stěni pak tde řvřtjny řáfl, a řáfljny
městě přelýmaj. Báh gest a qich neopu
řonánj řvřt: (31. d. 20.) přerok to
ho město řen řvřt mř byti: je
gest město ro němž Jho
řvřdij přelý
ro. 31. d. 20.
31.)

BIBLE KRALICKÉ

[illegible]

- 123 – Nahoře titulní listy Komenského děl *Ianua linguarum reserata* (Dvěře jazyků otevřené, Leiden 1640) a *Didacticorum Operum*, dole titulní list spisu *Opera didactica omnia* (Veškeré spisy didaktické, 1657) a Komenského vyobrazení v téměř díle od Crispyna de Pas. Archiv historického oddělení Moravského zemského muzea.
- 128 – Ukázka titulního listu tisku Matouše Konečného *Theatrum divinum, to jest Divadlo Boží anjelům i lidem žádostivé* (1616). Archiv autorky.
- 129 – Ukázka jedné strany tisku Matouše Konečného *Theatrum divinum, to jest Divadlo Boží anjelům i lidem žádostivé* (1616). Archiv autorky.
- 138 – Titulní list tzv. *Rohova kancionálu* (*Písně chval božských*, Praha 1541). Převzato z faksimile Zdeňka Václava Tobolky: *Písně chval božských. (fotomechanická reprodukce)*. Praha 1927.
- 139 – Začátek oddílu velikonočních písní: chorální antifona *Cum rex gloriae* s českým textem *Jižť Pán nad pány* (*Písně chval Božských*, Praha 1541). Převzato z faksimile Zdeňka Václava Tobolky: *Písně chval božských. (fotomechanická reprodukce)*. Praha 1927.
- 140 – Titulní list německého tzv. *Weisseho kancionálu*. Opakovaně použitý dřevorez uvádí sice starší datum, ale titul svědčí o roku 1531 (*Ein new Gesengbuchen*, Mladá Boleslav 1531). Převzato z *Gesangbuch der Böhmischen Brüder 1531*. In originalgetreuem Nachdruck herausgegeben von Konrad Ameln. Kassel, Basel 1957.
- 143 – Ukázka notace v nejstarším dochovaném notovaném kancionálovém tisku, vytvořeném na našem území: píseň *O je Zeit ist itzt felich* (*Ein new Gesengbuchen*, Mladá Boleslav 1531). Převzato z *Gesangbuch der Böhmischen Brüder 1531*. In originalgetreuem Nachdruck herausgegeben von Konrad Ameln. Kassel, Basel 1957.
- 164 – Aš, luteránský kostel – původní oltář s kazatelnou a demolice kostela v roce 1987. Foto: archiv.
- 169 – Drážďany, Frauenkirche – ruiny kostela v šedesátých letech 20. století a současná podoba obnoveného interiéru. Foto: archiv.
- 171 – Huslenky, toleranční modlitebna – kresba architekta Dušana Jurkoviče (1892) a znovupostavený objekt (2009). Foto: archiv.
- 173 – Veselí, toleranční modlitebna – interiér kolem roku 1900 a instalace zachráněných nápisových desek podle staré fotografie (2009). Foto: archiv.
- 175 – Horní Čermná, evangelický kostel – odkrývání původní výmalby apsidy (2006). Foto: archiv.
- 177 – Praha, Betlémská kaple – interiér při ekumenické bohoslužbě. Foto: archiv.
- 178 – Lysá nad Labem, evangelický kostel – nové nástropní malby a jejich autorka Nikola Stražilová (2005). Foto: archiv.
- 180 – Jedovnice, kostel sv. Petra a Pavla – oltářní obraz. Foto: archiv.
- 181 – Jimramov, toleranční modlitebna – malba na staré a nové kruchtě. Foto: archiv.
- 185 – Proseč, toleranční modlitebna – vzhled interiéru na konci 19. století a jeho současná podoba po modernizaci z šedesátých let 20. století. Foto: archiv.
- 191 – Sbor Českobratrské církve evangelické ve Praze-Střešovicích. Archiv autora.
- 192 – Sbor Církve Československé husitské ve Vlašimi. Archiv autora.
- 193 – Sbor Církve Československé husitské v Pardubicích. Archiv autora.
- 194 – Historický snímek sboru v Semilech. Foto Josef Hradecký. Archiv autora.
- 196 – Sbor Církve Československé husitské v Čerčanech. Archiv autora.
- 198 – PhDr. Vlasta Fialová, CSc. Archiv historického oddělení Moravského zemského muzea.
- 199 – Ukázka kralických literek a jejich srovnání s originálním tiskem. Foto nahoře Jan Cága. Archiv historického oddělení Moravského zemského muzea.
- 200 – Ukázky dalšího typografického materiálu z archeologických nálezů v Kralicích nad Oslavou: lžička na tiskařskou barvu (vlevo nahoře), rýsovátko na noty (vpravo nahoře), rovnátko liter v sazbě (vlevo dole) a tiskařské výplňky (vpravo dole). Foto Jan Cága. Archiv historického oddělení Moravského zemského muzea.
- 200 – Tzv. Adamův domek v původní podobě na malbě kralického malíře Stanislava Černého z roku 1935 a na archivní fotografii po zahájení archeologických výzkumů. Archiv historického oddělení Moravského zemského muzea.
- 201 – Kralické tvrzíště – místo archeologických výzkumů v Kralicích nad Oslavou. Foto Karel Šabata. Archiv historického oddělení Moravského zemského muzea.
- 203 – Dnešní podoba Památníku Bible kralické. Foto Karel Šabata. Archiv historického oddělení Moravského zemského muzea.

OBSAH

ÚVOD	3
KRALICE V DOBĚ ŽEROTÍNŮ A ZDEJŠÍ EDIČNÍ CENTRUM ČESKÝCH BRATRŮ
Tomáš Knoz	15
TISKAŘI A GRAFICI BIBLE KRALICKÉ V EVROPSKÉM KONTEXTU
Petr Turecký	29
TISKAŘI A GRAFICI IVANČICKO-KRALICKÉ TISKÁRNY
Marta Keřkovská	39
VÝTVARNÁ STRÁNKA IVANČICKÝCH A KRALICKÝCH BIBLICKÝCH EDIC
Miroslava Fůrová	53
JAZYKOVÁ STRÁNKA BIBLE KRALICKÉ
Robert Dittmann	71
JAK KRALIČTÍ VYKLÁDAJÍ STARÝ ZÁKON
Martin Prudký	79
JAK KRALIČTÍ VYKLÁDAJÍ NOVÝ ZÁKON
(na příkladu Jan 3,1–15)
Jan Roskovec	101
BIBLE A KOMENSKÝ
Jan Kumpere	121
BIBLE KRALICKÁ A ČESKÁ LITERATURA
Hana Bočková	127
BRATRSKÁ KANCIONÁLOVÁ TVORBA PŘEDBĚLOHORSKÉ DOBY
NOVÝMA OČIMA?
Eliška Baťová	135
ČESKOBRATRSKÁ KULTURA V KONTEXTU ČESKÝCH NÁRODNÍCH
HUDEBNÍCH TRADIC
Viktor Velek	145
KRALICKÁ BIBLIA NA ÚZEMÍ DNEŠNĚHO SLOVENSKA
Miloš Klátik	155
KOSTEL A OBRAZ?
Protestantské přístupy k architektuře a umění
Sixtus Bolom-Kotari	163
MEZIVÁLEČNÁ ARCHITEKTURA PROTESTANTSKÝCH KOSTELŮ A SBORŮ
V ČESKOSLOVENSKU
Patrik Líbal	189
VLASTA FIALOVÁ A ČASOPIS Z KRALICKÉ TVRZE
Jiří Mitáček	197
RÉSUMÉ – TO KRALICE IN SEARCH OF THE KRALICE BIBLE
OR THE 400 TH ANNIVERSARY OF THE KRALICE BIBLE	205
SEZNAM VYOBRAZENÍ	212

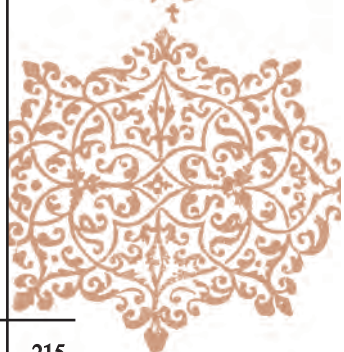
ZA KRALICKOU DO KRALIC

ANEB 400. VÝROČÍ

BIBLE KRALICKÉ

EZECHIEL
od strany Polednj čtyř
hry/a brány tři : brána
dva/ brána Zacharow
bulonowa gedna:
strany Západnj čtyř tish
/ brány gegich tři : brá
a/ brána Aisferowa ged
nowa gedna:
olek osinnacti tish'e loke
e města od dnešního dne
Hospodin tam
přebývá.

ot napřed ro kapitol 45. ro 46. ro 47. e i
spřádání rošlech pokolení: kde křesť (y)
hij to vřádnost: Ježtožm hram a gal
ch stupních, řádích, a porostlých, qaf
r. 12. b. 13.) spřádání lau. Nrom
i, fty, a gahvnteli rognalleným obyčej
po Báh posavil, řáti se i: ale rotom p
távati: (1 Ro. 7. d. 20.) a f toma a
Dale přerok čim j
roideň vřádnost: je město byti žtro, rym
roly ro kap: 42. 15. 16. ro 45. 2.) To
jodem vřla tři (ro: 31.) a to pro vřádn
Grujalena rošlechněm jaderovym /
roslný p. jstap byti, tak aby ta řáti e d
a Abrahamem ro řáti rošlech, nevěstím řá
tj y řáti rošlech Jany ro dzerovny (1. d. 1
S tēmí pak řá. i rošlech, řáti, a řáti, řá
městě přelýmaaj. Báh gest/a qich neopu
řionám řáti: (1. d. 20. d. 20.) přerok to
ho města: ten řáti měl byti: je
gest města ro něm j. Hec
řáti přelý
ro: (ro: 31.)
31.)

216